

Vermoedelijk was het in het midden van de 15de eeuw nog steeds niet de gewoonte om de hoofdwatgangen ieder jaar te reinigen: op 12 augustus 1442 „was besteit Heinric f. Gillis ende zine ghesellen alle de hoofdwatgangen binder voorseider wateringhe alle te zuverne van reyte, van lissche⁹¹ ende van allen andren vulnessen, die vergroiet zyn in de voorseide watganghen, ende dat uut te doene met hantsekelen in der manieren ghelyc dat van houden tyden ghecostumeert heift ghesyn te doene, ende al de vulnesse te rumene, ende up te lecghene 2 voeten boven den upperste cante vanden hovere, al omme” 35 pd. par.

Op de genoemde dag besteedden de sluismeesters ook heel wat delfwerk uit: „Willem Scoondyc ende zine ghesellen eenen watgangc te verdelvene, 'beghinnende ande Houdegheemsche sluuseken, van dane zuudwaert voor by Willems van Halewyn stede⁹², streckende van dane zuudwaert tote Garrentgate, ende van dane tote in den Riet, tot myns heeren moer van Uutkerke leden, den houden novere wyt, den houden bodem diep, schacht laghe⁹³ te stelne an beeden zyden, ende al de eerde diere uut commen sal, die up te rumene boven 2 voeten uutten upperste cante vanden hovre”, 4 sch. par. per roede. Dit delfwerk strekte 974 R, d.i. 3.740 m, van de Oudengemse Sluis tot in de Riet ten zuiden van het Garengat⁹⁴.

Volgens de bovengenoemde voorwaarden groeven Jakob Woutermans en zijn mannen 1.125 R, d.i. 4.320 m van de watgang die loopt van de Koppesluis naar Lissewege, d.i. het grootste deel van de Beukemare, 3 sch. par. x R. Men dolf ook een paar kleinere aders te Heist en Zuienkerke⁹⁵.

9. Het onderhoud van de Eiesluis wordt uitbesteed (1454)

In de voorafgaande paragraaf stellen we de bouw van de Verse Sluis, die enkele roeden landinwaarts geplaatst werd, in 1433-34. In dit nieuwe gedeelte stonden er, volgens het aangehaalde bestek, vier gebinten met elk vier draaiende deuren, en één gebint met schuifdeuren. De rekening Eiesluis 1442-43 toont aan dat, zowel in de Noord- als in de Zuidsluis, de deuren naar de zeezijde 'zoute' deuren, en die naar de landzijde 'verse' deuren geheten worden.

Een bericht uit 1443 laat ons weten dat het onderhoud van de gehele Eiesluis in 1440 uitbesteed was, en dat de aannemers het houtwerk niet onderhielden zoals het behoorde. Het waterschap legde een klacht neer bij de Baljuw van Brugge.

Schepenen van het Vrije reden op 29 november 1443 „te Heys ter sluus van Heyesluus, daer de cuere ende meentucht⁹⁶ van der wateringhe van Heyesluus beclaecht was, ten verzouke vanden bailliu van Brucghe, omme aldaer te anhoorne den heesch, die de zelve bailliu an lecghen zoude den nemers van der zelve wateringhe, die waren in t iaer 40, iof zy haerlieder voorworde naer den inhoudene van haerlieder neminghe vulcommen hadden, ende offer eenich vanden inghelanden van dien hemlieden beclaghden wilden, ende voort te hoorne de andworde vanden zelve nemers⁹⁷.

De Baljuw bracht de nalatige aannemers vóór het gerecht. Het schepenkollege van het Vrije vergaderde op 4 mei 1445 „omme te visiteerne t ghedinghe, dat inghestelt hadde de bailliu van Brucghe ieghen de nemers van der wateringhe van Heyensluus”. Men zond op 10 mei afgevaardigden „te Heys, omme te overziene t houtwerck van der sluus aldaer, om-

me dies wille dat de bailliu van Brucghe de nemers van der voorseider sluus te wetten ghestelt hadde, omme eenich ghebrec angaende haerlieder neminghe"⁹⁸. Wegens gebrek aan inlichtingen kunnen we de zaak van de aannemers niet verder volgen.

Langs het Vrije om vernemen we dat de Eiesluis in de winter van 1449-50 slecht werkte. Schepenen reden op 23 november 1449 „te Heys ande sluusmeesters van Heye sluus omme hemlieden te beveilne dat zy souden doen rumen de zelve sluus, midts datter vele inghelanden clachtich commen waeren in de camer vanden Vryen"⁹⁹. Heel waarschijnlijk kwamen de klachten vanwege de gelanden van de zuidwesthoek van het waterschap, nl. het gewest tussen de Lisseweegse Watergang en de Gentele. We zullen immers verder zien dat deze streek, omwille van de lange afstand, moeilijk naar de Eiesluis kon afvloeien.

Daarna zochten de gelanden van Eiesluis het onderhoud van hun waterschap uit te besteden. Ze spraken het Vrije en Brugge aan en, samen met deze twee instanties, kozen ze ambachtslieden, die niet alleen het onderhoud van het gehele waterschap in schrift stelden, maar ook bepaalden welke wijzigingen aan het sluisgebouw moesten verricht worden. De deskundigen voltooiden hun verslag op 30 april 1454.

Afgevaardigden van het Vrije, van Brugge en van de wateringen Eiesluis en Reigaarsvliet, vergaderden op 9 mei te Brugge „omme advys te hebbene vanden voorseiden wateringhen te stellene in bestedinghe zeker termyn van iaeren gheduerende, also ghedaen was van der groter wateringhe van Blanckenberghe, ende omme te overziene de scriftueren vanden overziene van dat daer an ghebreken zoude te doene, naer dat bi zekeren werclieden daer of last hebbende overghesien ende in gescriften ghestelt was". Dezelfde instanties kwamen op 21 mei nog-

maals samen „omme te adviseerne de maniere van der bestedinghe van der houdenesse van der voorseider wateringhe, ten ende dat men daer of zoude moghen doen kercgheboden alsoot behoort"¹⁰⁰.

SJH, A IO, Aanbesteding van het onderhoud van de Eiesluis (1454).

„Instructie omme de ghuene die de neminghe hebben ende behouden zullen vander wateringhe van Eiesluus, 20 iaer lanc gheduerende. Den laetsten dach van april anno LIIII (= 1454) hebben ghezyn zekere werclieden, gheordineert biden tween wetten, ter presencie van Pietren van Wulfsberghe, omme te scauwe ne de groote nooden ende ghebreken vander sluus te Heys, ende hebben overbrocht de ghebreken hiernaer volghende :

1. Es van nooden dat men de sluus langde van de noorderste wyndase zuwaert 10 roeden of daer ontrent, van al zulken steke van houte ende plancken alser nu es, also vele ghebinden legghen binnen der roede alser nu int oude werc ligghen, ende dat men de voorseide sluus daer boven wel clite ende eerde 4 voeten dicke of meer, ende daer up stellen een aemgadt als t oude aemgadt nu es, ende eenen arem dweers over de nieuwe sluus maken also den ouden arem es.

2. Es van nooden dat men de voorseide sluus boven kortede van noorden in, vanden verslaghe zuudwaert 7 of 8 roeden verre.

3. Es grootelike van nooden vanden voorseiden verslaghe, daert staen zal, 7 of 8 roeden boven ende ande zyden vermaect vernieut van zekeren ghebinden ende wel voorsien van plancken wel ende ghedichte tote den ademghate toe.

4. Es van nooden vanden noordersten ademghate zuudwaert toten den eersten wyndaze binder neminghe al van gheliken nieuwe te

vermakene van zulker steke alst t oude bewyst.

5. Es van noode dat de crebbinghe vander voorseider sluus noordwaert ghenedert ware, omme dien wille dat zy nu te hooghe ende te ranc staet, ende weder boven ghegort ende ghebonden, ende de zyden wel ende ghedichte verlokten met goeden plancken, daert van nooden wesen zal ten oorboore ende profyte vander voorseider sluus.

6. Es van nooden dat de Zuudsluus vanden nieuwen wercke noordwaert vermaect werde binnen den tide vander neminghe also t oude werc bewyst, ende dit al van Vlaemschen of Weselschen houte — de roode holme, onredelic spechout, riesscaelde¹⁰¹ ende hout van Wynendale ute gheweert.

7. Es te wetene dat de nemers zullen ont-eerden ende weder eerden, alsoo t behoort, al t ghend dat men vermaken zal binnen de voorseide 20 iaren.

8. Zo moeten de zelve nemers leveren al t ysere dat tote alle den wercke gaen zal, die men maken ende vermaken zal binnen de voorseide 20 iaren, ende dat de waterynghe binnen de voorseide 20 iaren niet leveren noch gheven en zal, danne al zulke somme van ghelde als de nemers toegheseyt wert iaerlicx te betalene, ende zullen de nemers hebben al t oude hout ende ysere dat buten voorseide sluusen of uten ouden wercke ghedaen wesen zal.

9. Dat de nemers de sluus verslaen zullen tallen tiden vanden iare alst van nooden wert, ende insghelycx rumen ende draghende houden tallen tiden, ende also langhe alst nood wesen zal.

10. Emmer zullen de voorseide nemers moeten de voorseide noodzakelike werken doen maken ten alre eerste dat zy moghen, ende ten meesten profyte vander wateringhe, emmer wel verstaen dat de voorseide sluus, boven den cortene ende langhene hier boven verclaerst,

zal moeten binnen der voorseider neminghe al nieuwe vermaect zyn met alzulker steke ende also vele ghebinden binder roede als die nu es, ute ghedaen tgoend dat van desen iare daer an nieuwe ghemaect es, ende ooc ute ghesteken de crebbinghe de welke de nemers zullen ghehouden zyn te houdene in goeden passe, ende daeran altoos te doene wercken ende betren de ghebreken diere altemet toe vallen zullen, zonder eenighe delayen of sluderinghen¹⁰² daerin te nemene, ende hendelike de voorseide sluus laten thenden den voorseiden 20 iaren in betren state dan die nu es, daeran nochtanne ghemaect hebben al nieuwe tguend dat boven verclaerst es". Op de rug staet : „anegaende de waterynghe van Heys a° LIIII".

10. De Noordsluis wordt verlengd (1481)

Verder weten we niets over de bedoelde aanbesteding, die waarschijnlijk in juni 1454 gehouden werd. Maar langs het Vrije om vernemen we een werk dat aan de Eiesluis uitgevoerd werd. Schepenen stonden op 4 augustus 1460 „up de sluus van der waterynghe van Heyesluus, omme te scauwene eenen nieuwen dyc ende een nieu ademghat, dat de nemers van der voorseider waterynghe hadden ghedaen maken up ende in de voorseide sluus achtervolghende huere neminghe"¹⁰³.

In 1469 liet het bestuur van het waterschap door Klaas Dewitte meer werk aan de Eiesluis uitvoeren, dan er volgens het kontrakt van de aanbesteding voorzien was. Het kan bijna niet anders of K. Dewitte was degene, die in 1454, voor 20 jaar, het onderhoud van de Eiesluis aanvaard had.

SJH, A IO, Overwerk aan de Eiesluis (1470).

„Dit naervolgende es t ghuendt dat wy, meester Valentin, Willem de Wachtere ende Pieter

Stier, als ghedeputeerde ende ghelaste vanden balyu, meester Pauwels van Overtfelt, ende van beede wetten vanden inghelanden vander watinghe van Heyssluus, omme te scauwene ende te visiterne de sluus van Heys, ende omme te discernerne ende over te ghevene seker percheelen van overwercke, dat Clais de Witte huter name van min heere van Maldeghem end sine medepleghers ghewrocht ende meer ghedaen moghen hebben inde voorseide sluus, dan de chaertere vander neminghe verclaerst ende inhout naer onse beste weten ende verstantesse, ende dit ghedaen den 20en in maerte int iaer 1469 (= 1470) :

1. Zo zegghet de voorseide Clais ghehoocht hebbende de voorseide sluus tusschen beede den hademghaten inde Noortsluus 11 roeden lanc, alle de stilen die in t voorseide werc staen onderalve voet langhere duerghaende, dan zy te voren waren, ende zyn 88 ghebinden, over elc ghebint 9 gr., comt" 3 pd. 6 sch. gr.

2. „Vande voorseide wercke, van dobbelder loke an elke zyde een voet of meer, comt twee voeten an elke zyde 11 roeden lanc, over elke roede 56 voeten, comt over al 616 voeten, over elc hondert voeten van wercke, van houte ende van ysere 6 sch. gr., comt" 37 sch. gr.

3. „Vande voorseide 11 roeden met dobbelder loke daer t inkel was an beede de zyden ende boven, comt 22 roeden inkel, over elke roede over stoffe, werc ende ysere 12 sch. gr., comt" 13 pd. 4 sch. gr.

4. „Inde Varssche sluus vander ghelicke te hoghene anderalve voet duerghaende 8 1/2 roeden lanc, comt 68 ghebinden, over elc ghebint 9 gr., comt" 2 pd. 11 sch. gr.

5. „Vander voorseider hoghinghe van dobbel te lukene an elke zyde een voet of meer, comt an elke zyde twee voeten, 8 1/2 roeden lanc, over elke roede 56 voeten, comt over voorseide 8 1/2 roeden 484 voeten, over elc

hondert van stoffe, van wercke ende van ysere 6 sch. gr., comt" 29 sch. gr.

6. „Vande voorseide 8 1/2 roeden lanc van dobbelder loke boven ende an beede de zyden, comt 17 roeden, daert te voren niet meer dan inckel was als t voorseit es, over elke roede van stoffe, van wercke ende van ysere 12 sch. gr., comt" 10 pd. 4 sch. gr.

7. „Van eender caeye inde waele daer te voren gheen caeye en stont, ende daer de neminghe gheen mensioen of en mact, also de voorseide Clais betoghet ende bewysen wille, ende es lanc an elke zyde 8 roeden, comt tsamen 16 roeden, over elke roede 20 sch. gr., comt" 16 pd. gr.

8. Noch 8 nieu dueren ghemaect in Zuutsluus, over elcke duere metten pannen, ende metten ysere ende croosterhouten, ende met datter toebehoort 12 sch. gr., comt" 4 pd. 16 sch. gr.

9. „Noch ghemaect inde Hee 13 1/2 roeden caeyen, van stoffe, yser, hout ende heerde, over elke roede 8 sch. 6 d. gr., comt" 5 pd. 14 sch. 9 d. gr.

Som van de 9 posten : 59 pd. 1 sch. 9 gr.

Bij de tekst van 1470 maken we de volgende bedenkingen :

1. Op de Noordsluis stonden twee mangaten met een tussenruimte van 11 R, maar we vernemen jammer genoeg niet de volledige lengte van het noordelijk deel van de Eiesluis.

2. Evenzo weten we niet hoe lang de Zuidsluis was, en of er bovenaan een mangat stond.

3. De bovenkant en beide zijanten van de twee sluizen waren met een dubbele laag planken afgedicht.

4. De kom tussen de twee sluizen heet de waal; deze was, blijkens het werk van K. Dewitte, minstens 8 R lang.

Enkele jaren later dreigde de Noordsluis,

tengevolge van de opstuiving aan de voorzijde, onder de groeiende duinengordel verstopt te geraken. Het waterschap was verplicht in 1481 de sluiskoker naar de zeezijde toe te verlengen. Hier volgt het bestek van die onderneming :

SJH, A 5, Verlengen van de Noordsluis (1481).

„Ordonnancie in wat manieren men de Eye sluus besteden zal te makene :

1. Dat men de sluus langhen zal van den verslaghe noort ter zeewaert inne 10 roeden lanc, vanden welcken in t zuudhende wesen zal drie roeden ghesteken, ende dandere 7 roeden up den ondervloer gheseyt eene gheleyde sluus, danof in al zal moeten zyn 72 ghebynden naer de steke vanden houte dat men hem leveren zal, ende es wel te verstane al met dobbel loken over al met plancken van onder alve dume dicke, te wetene de onderste loke wel ghecalfact, de upperste loke naet over naet, die wel ghemost zoot behoort.

2. An beeden zyden met inckele loke vanden gronde up waert, plancken van onder alven dume, ende daer buten an steken paelplancken twee dume dicke, die wel ghegrouft ende ghemest zoot behoort, ende ghesteken vanden upcante nederwaerts also diepe als den gront van nooden wesen zal.

3. Ende es te wetene dat inde voorseide ghebinden zullen wesen twee duerghebinden naer t bewys van der zille van ouden tyden daer gheleghen; daer in ghewrocht viere dueren in elc ghebint goet ende ghehaeflich open ghaende ende slutende alst van nooden wesen zal.

4. Ende thenden der loke van der tienster roede een goet ende vast verslach omme tallen tyde alst van nooden wesen zal de sluus mede te verslane, ende in t verslach eene zille gheleyt die wel gespont daer de scootelinghe in staen zullen.

5. Ende up al t voorseide werc 42 gortghebinden boven der loke, ende elc gortghebint met viere duergaende pinnen altoos na den heesch vanden wercke.

6. Al so vulcommen, es wel te verstane van dese 72 ghebinden naer den voer bevanghen, eist nood dat meer zy, altoos de besteders leverende de stoffe, men zalre meer stellen, ende eist ooc naer t bewys vanden ouden datter min es, zal wesen te voordeele vanden annemere, altoos volghende van outs na t bewys vanden wercke.

7. Ende al dit voorseide werc ende partcheelen vooren verhaelt wel ende werckelike ghemaect zynde, ende dat de wercman een quantiteyt vanden voorseiden partcheelen ghereet zal hebben ende voughen up zyne stede daer behooren zal, wert ghehouden te latene wetene eenen sluusmeester ofte emmer den ontfangher van der wateringhe, die hem ghelieven zal daer te zendene ende an te ziene, scauwende t partcheel duechdelic ghedaen zynde ter ontfastinghe vanden wercman, die mede ontfangher zal, ten ware dat zy breeder kennesse hebben wilde, dat zal zyn te coste vanden inghelanden.

8. Ende zo wie dit werc nemen zal, wert ghehouden de voorseide sluus t houdene draghene, van den tyt dat hy zal beghinnen zyn werc in te stellene, naerden oorbore ende heesch van der sluus, den tyt gheduerende t werc vulmaect zynde, ten ware dat onredelic stoorm van der zee by fortune up quame, dat God verbiede, ende voort dat de wercman hebben zal t oude hout, dat hy uuter sluus doen zal, t zynen oorboire tote den hende vanden wercke ende dat daer laten, t selve werc beghinnende metten eersten dat men zal connen ende moghen, ende vulmaect werdende t half maerte naestcommende anno 81 (1482), up de peyne van te houdene draghene dese sluus te nemene

te zynen laste tote dat t werc vulmaect zal wesen”.

Vrije vertaling van het bestek van 1481 :

1. De Noordsluis moet vanaf het verslaggat 10 R zeewaarts verlengd worden; van die 10 R zullen de zuidelijkste 3 op palen staan, en de andere 7 op een ondervloer, wat men noemt een gelegde sluis; over de gehele lengte 72 gebinten met het formaat van het bestaande houtwerk; de vloer afgedicht met planken van 1 1/2 duim; de onderste vloer gekalfaat, de bovenste moet naad tegen naad liggen en met mos gestopt zijn.

2. De twee lange zijden krijgen één dichting, van onder tot boven; tegen de buitenkant van die afsluiting slaat men paalplanken die gegroefd en gemest zijn; de lengte van de paalplanken hangt af van de bodemgesteldheid.

3. Van de 72 gebinten zullen er 2 deurgebinten zijn, naar het voorbeeld van de bestaande drempel; in elk deurgebint 4 deuren, die gemakkelijk open en toe gaan.

4. Op 2 roeden van het noordeinde zal er in het bovendek een verslaggat blijven om, in geval van nood, de sluis te kunnen dichtmaken; onderaan het verslaggat legt men een drempel met een sponde waarin de sluitplanken kunnen staan¹⁰⁴.

5. Op het bovendek zullen 42 gordingen liggen; elke gording moet van 4 dwarse pinnen voorzien zijn.

6. Indien het nodig is, zullen de aannemers meer dan 72 gebinten stellen, indien het bestaande werk bewijst dat er minder nodig zijn, dan valt dit uit ten voordele van de aannemer.

7. Indien de aannemer enkele van de genoemde onderdelen van het werk afgekregen heeft, en behoorlijk geplaatst heeft, dan laat hij dit weten aan een sluismeester of de ontvanger van de watering; deze zal zich ter plaat-

se begeven om te zien of het bedoelde deel behoorlijk afgewerkt is; op die manier wordt de aannemer van dit deel ontlast, tenzij sommige gelanden een verder onderzoek wensen; dit komt echter op de kosten van het waterschap.

8. Degene die het werk aanvaardt, moet ervoor zorgen dat de sluis goed trekt, van het begin tot het einde van zijn werk, tenzij een geweldige storm opstak; de aannemer krijgt het oude hout, dat uit het sluisgebouw zal voortkomen, tot het einde van zijn werk, en zal het daarbij laten; hij begint zijn werk zodra hij kan, en moet klaar zijn op 15 maart 1482; zoniet moet hij, tot het einde van zijn werk, ervoor zorgen dat de sluis blijft trekken.

Nadat de Noordsluis verlengd was, vernemen we gedurende bijna een eeuw geen enkel bericht over de Eiesluis. In de bedoelde tijdspanne is het waterschap erin gelukt om de afwatering van een deel van zijn gebied te verbeteren. Na veel onderhandelingen verkreeg Eiesluis in 1517 de toelating om het water van de Riet¹⁰⁵ naar de Blankenbergse Vaart te richten. Het waterschap mocht, bij de kerk van St.-Jan-op-de-Dijk, een opening in de Blankenbergse Dijk maken¹⁰⁶.

11. De Eiesluis kostte massa's timmerhout

Wegens het ontbreken van de rekeningen krijgen we eerst in 1573 weer vaste voet bij het beschrijven van de Eiesluis. De rekening 1573-74 laat ons dadelijk zien dat het uitwateringspunt nog steeds verscheidene keren moest geruimd worden. In sommige gevallen was de verslibbing op het strand de oorzaak van de moeilijkheden. Ziehier twee posten: 1. enkele personen ontvingen in het najaar 1573 6 sch. par. „elck ghetye... van eenen zeebanck duere te steken, de welcke belette den loop vanden

watre"; 2. een gelijkaardige karwei werd ver-
richt in januari 1574.

Het lastigste probleem vormde wel het zand
dat in het sluisgebouw vloog of spoelde: „van-
der sluus te helpen ontsteken" kostte in april
1573 33 pd. 18 sch. par.; in september 1573
82 pd. 4 sch. par., in december, „als die ver-
vloghen was metten storme ende ongheweerte",
14 pd. 10 sch. par.; Joos Cooremans, Klaas
Brants, Arnout Stier, Kornelis Reyvaerts, Gil-
lis Willems en Simon Block ruimden in februa-
ri 1574 de sluus, „die metten hooghen vloet
verzande". Een paar posten vermelden werk-
lieden, die helpen „zandt in de wale te schie-
ten, omme duer den sluus te loopen metten
stroome vanden watre... zandt schieten inden
loopende sluus", andere die helpen „zandt te
schieten uute wale".

Op 15 oktober 1573 kwamen schepenen van
het Vrije de Eiesluis schouwen. Pieter Lepou-
tre, „schippere te Lisseweghe" haalde ze af
„ter speye" (= Monnikenspeie) en voerde ze
naar de sluus. Na de schouwing, en nadat „de
sluusmeesters onder den sluus voeren omme te
visiteeren de nootsakelickeden", ging men een
kroes bier drinken bij „Daneel Roels, weert te
Heist". Het was trouwens de gewoonte dat
sluusmeesters, telkens na een sluisruiming, de
werklieden onthaalden en betaalden, ofwel in
de herberg van D. Roels, ofwel in het Papen-
hoofd bij Jan Feryns.

Het gehele jaar door werkte Vincent Ver-
strate, „temmerman van deser watinghe... an-
den sluus van deser watinghe onder, boven,
buyten ande crebbinghe ende binden dune".
Het waterschap betaalde jaarlijks 12 pd. par.
aan „den wercman vander watinghe vander
sluus te ghaeuwen¹⁰⁷ ende bewaren". V. Ver-
straete verdiende 12 sch. par. per dag, „zynen
cnecht" Andries Boelincx 10 sch.; bij sommige
karweien kregen ze tijdelijke helpers. Van april

tot september werd gedurig in de sluus zelf ge-
werkt. De maand oktober bracht „t maken
vande nieuwe dueren benoorden thamegat";
Kornelis Cruusvoet hielp 21 dagen lang „tem-
meren vier nieuwe dueren ende een nieuwe
peye¹⁰⁸ by t verslach gat". Jan van Meerbeke,
'ghelugietere' te Blankenberge, leverde „twee
nieuwe pannen omme de dueren up te draeyen";
deze wogen 32 pond, en kostten 14 gr. per
pond; „de houde pannen" wogen 14 pond, en
brachten 4 gr. per pond op.

December meldt „t verluucken vande oost-
zyde vander sluus"; Adriaan Bolincx hielp
„maken eenen nieuwen zytwech¹⁰⁹ ande oost-
zyde vanden sluus tusschen t verslachgat ende
de wale". Januari 1574 werd besteed aan
„tmaken van een nieuwe hamegat buuten den
dune benoorden thoude hamegat"; februari aan
„tmaken van een nieu velt benoorden t nieuwe
hamegat". Jakob Loys haalde karren klei om
„te clytten ontrent thamegat"; de watering
kocht stro om „te vercrammen ontrent thame-
gat".

In maart werden maatregelen genomen om
te beletten dat het zand, dat zich aan de west-
zijde van de sluus ophoopte, in de waal vloog:
„tmaken van een dweers peye inde wale om
tzandt uut te schoven, ende omme den hil te
crancken¹¹⁰ bewesten de wale, vanden zande";
Willem Schalck plaatste deze schutting, die ook
'middelpeye' en 'dweers peye' geheten wordt,
en hielp „up delfven de westsyde vanden sluus
bezuuden de slodt dueren"¹¹¹.

Het herstellen van de sluus en van haar toe-
behoorten eiste ieder jaar een massa timmer-
hout. Het waterschap betrok de meeste hoe-
veelheden bij „Maertin Boone de jonghe, tem-
merman binder stede van Brugghe". Op 30
april 1573 leverde hij „diverssche partijen van
viercanten heecken houtten, scherp van can-
te... diverssche nombre van eecken gheschael-

de¹¹² plancken": 10 'stylen', 14 voet lang, 8 duim dik, 7 gr. per voet; 600 voet „plancken van onderhalfve dume dicke", 14 sch. 8 gr. per 100 voet; totaal van de twee posten : 101 pd. 16 sch. par.

M. Boone leverde op 22 juli : 484 voet eiken planken van 2 duim, 17 sch. 9 gr. per 100 voet; 200 voet van 1 1/2 duim, 14 sch. 8 gr. per 100; „een stick viercant hout", 19 voet lang, van 7 op 8 duim, 7 gr. per voet; 8 stukken van 7 voet „zonder speck omme de slachdueren", 5 op 8 duim, 6 gr. per voet; 44 voet van 6 op 3 duim „omme de clampen", 1 1/2 gr. per voet; totaal van de posten : 95 pd. 17 sch. 9 d. par.

De leveringen op 12 augustus : 309 voet eiken planken van 2 duim, 18 voet lang, 17 sch. 9 gr. x 100; 350 voet van 1 1/2 duim, 14 voet lang, 14 sch. 8 gr. x 100; enkele stukken 'viercant hout', van 7 op 8 duim, nl. 3 stukken van 19 voet, 1 stuk van 14 voet, 3 stukken van 12 voet, 7 gr. per voet; 10 'trappers'¹¹³, 15 voet lang, 9 sch. gr. x 100; 560 voet planken van 1 1/2 duim, 15 of 16 voet lang, 14 sch. 8 gr. x 100; totaal 166 pd. 5 sch. gr. Op 24 augustus : 9 stijlen, 14 voet, 7 op 8 duim; 8 stijlen, 12 voet, 7 op 8 duim, samen 222 voet, 7 gr. x voet; 550 voet eiken planken van 1 1/2 duim, 14 s. 8 gr. x 100; totaal 126 pd. 2 sch. gr.

In de volgende maanden kocht het waterschap enkele stukken bij andere houthandelaars : Jakob Peerman, 850 voet eiken planken, 2 duim, 17 sch. 9 1/2 gr. x 100, totaal 90 pd. 14 sch. 9 d. par.; Willem van Ryckeghem, 1224 voet, 1 1/2 duim, 612 voet, 14 sch. 8 gr. x 100, totaal 107 pd. 6 s. 6 d. par.; M. Boone, 32 stijlen van 14 of 16 voet, 7 gr. x voet, 7 op 8 duim, totaal 168 pd. par.; D. Roels, „een stick viercant hout", 20 voet, 4 pd. 10 sch. par.; Jan Demeester, „zes groote boombussche capraven"¹¹⁴ x 18 gr.; „noch vichtich voeten

breet back", 2 sch. 8 gr., „ende dat omme tmaeken van een schalck"¹¹⁵, totaal 7 pd. par.

M. Boone leverde op 10 januari 1574 : „een duust eecken gheschaelde plancken" van 2 duim, 17 sch. 9 gr. x 100; 500 voet van 1 1/2 duim, 14 sch. 8 gr. x 100; totaal 150 pd. 10 sch. par.; op 14 februari : 4 stijlen, 9 voet, 5 op 9 duim, 4 1/2 gr. x voet; 25 stukken van 3 op 8 duim „om clampen", 2 gr. x voet; „een blockslot met een slotel ende een ander slot omme in twerchhuus ten sluushuuse", 2 sch. gr.; 5 sparren x 7 gr.; totaal 13 pd. 11 sch. par.

De volgende personen brachten het gekochte timmerwerk naar de sluis : Gijsbrecht Bouckaert, 20 pd. 8 sch. par. „van drye schepen hout te voeren van Brugghe totten sluushuuse"; Kornelis Meeus, 6 'voeren' planken „met zyn peert van Brugghe totten sluushuuse" x 1 1/2 pd. par.; Jakob Vandendriessche, „met twee peerden acht voeren" planken en „een voer trappers" 2 pd. par.; Aarnout Aertsens, 3 'schepen sluushout' x 6 pd. par.

„Anthuenis Gregoire, smit te Lisseweghe", leverde het meeste ijzerwerk voor de sluis : 1800 nagels van 20 miten het stuk; 1900 van 12 miten; „6 dumen omme de dueren up te draeyen", 2 sch. gr.; 5 'spannen'; „drye hantkereelen met de naghels weghende 25 pondt", 3 gr. x pond; „een hantboom weghende 16 pondt"; „een nieuwe spae", 20 gr.; „twee haecken ende 2 kethens om een wyndaes, weghende 40 pondt"; 12 'bouten' weghende 49 pondt". Verder „Joos Davidt, smit te Heist", „drye nieuwe boutten"; „Olivier Verstrate, smit te Heist", enig ijzerwerk; schipwerker Anthonis Clyncke, „vande schuute te smeeren ende te temmeren, daer men mede onder den sluus vaert".

Uit de rekeningen 1573-74, 1574-75 en 1575-76 blijkt dat de voornaamste afvoerkaanaaltjes jaarlijks gereit werden. De sluismees-

ters gaven dit werk uit door middel van een openbare aanbesteding. Het afwateringsnet bestond uit twee hoofdtakken : 1. de West-Ede waarin de volgende kanaaltjes afvloeiden: a. de Polderader die door de Oudemaarspolder liep; b. de Lange Smalle Watergang die water uit St.-Pieters-op-de-Dijk, Zuienkerke en Lissewege aanbracht; c. de Zwankendamse of Heistse Watergang 2. de Oost-Ede met : a. de Even-dijkader te Heist; b. de Kemelader die een deel van Lissewege en Heist afwaterde.

Ook de vaarweg van de Monnikenspie tot de Overdrag van Zwankendamme werd regelmatig gereinigd. Betreffende de afwatering van de Riet vernemen we, na het akkoord van 1517, voorlopig geen nieuws. Maar op 13 april 1573 bevonden de landmeters Anthonis Schoonmaker en Jakob Vandendriessche en de sluismeesters zich te Zuienkerke „omme toverziene de ghebreken vande non suwatie vanden watre, omme tzelve te moghen doen betren”

Blijkens de rekening 1574-75 had de Eie-sluys in de zomer van 1574 weinig last vanwege de verstuiving : augustus, „zant schieten uut de wale”; oktober, „vander sluis te helpen onsteken”, voor hen die „onder de sluis ghewrocht hebben” 20 gr. 'tghetye', voor hen die boven werkten 12 gr. Maar in oktober, november en december moesten Andries Boelincx, Frans Suers, Maarten Suers, en anderen herhaaldelijk „zandt schieten inde loopende sluis omme den grooten hil te crancken upde westside vande wale”; anderen werkten „omme den zanthil te helpen slichten bewesten de wale”, nog anderen om de sluis te „rumen die vervloghen was van den zande ende den zeebanck duere te helpen steken”; bij dergelijke karweien bedroeg het dagloon 12 gr.

Volgens de boven behandelde rekening 1573-74 maakte de watering zich in januari-februari 1574 gereed om op het noordeinde van het

sluisgebouw een nieuw mangat te timmeren. Voordat men dit werk verder zette, ontboden de sluismeesters M. Boone en J. Demeester „upde sluis”, om raad te geven bij „tmaken van een nieu hamegat”. In mei werkte Kornelis Dobbelaere 12 dagen „omme den dyck up te delfven omme t voornoemde nieu velt”¹¹⁶; in juni hielpen Klaas Blanckaert en Andries Boelincx „maken t nieu velt”¹¹⁷ onder den dyck be-noorden de wyndaes dueren”; in dezelfde maand werden „keerssen ten sluushuuse verbesicht int voornoemde nieuwe velt”. V. Verstraete en zijn knecht timmerden in juni en juli aan „een nieuwe hamegat benoorden t verslach”.

In november waren timmerlieden nog bezig met „t maken van een nieu velt inden dune benoorden thamegat”, terwijl handwerkers hielpen „een gat inden dune te delfven benoorden tverslachghat omme aldaer te maken een nieu velt”; ook in december groeven F. en M. Suers „tghat inden dune benoorden tverslach gat daer t nieuwe velt in ghedaen es”; tot in januari 1576 hielpen K. Kruusvoet en Jan Landuut met V. Verstraete „omme tmaken van tvoornoemde nieuwe hamegat benoorden thamegat”¹¹⁸.

In het rekenjaar 1574-75 werd niet minder timmerhout aangekocht. Jan Strymeersch leverde in verschillende termijnen : 10 eiken stijlen van 16 voet, en 8 van 8 voet, 7 of 8 duim dik, 5 gr. 6 miten x voet; totaal 4 pd. 18 pd. gr.; 475 voet eiken planken van 14 voet en 1 1/2 duim, 11 sch. 10 gr. 15 miten x 100; 530 voet planken van 2 duim en 15 voet, 15 sch. 9 gr. 22 miten x 100; totaal 7 pd. 3 gr.; 500 voet planken van 1 1/2 duim, 10 s. 11 gr. 20 miten x 100; 25 trappers, 12 voet lang, „drye dumen viercant”, 10 sch. gr. x 100; 30 voet eiken planken van 2 duim; totaal 4 pd. 61 sch. 11 gr.

M. Boone : 921 voet eiken planken van 2 duim, 17 sch. gr. x 100; 375 voet van 1 1/2

duim, 13 sch. x 100; totaal 10 pd. 5 sch. 3 gr.; 500 voet van 1 1/2 duim, 12 sch. gr. x 100; 550 van 16 voet, 16 sch. 8 gr. x 100; totaal 7 pd. 11 sch. 8 gr.; 14 stijlen van 14 voet, 8 op 7 duim, 6 1/2 gr. x voet; 20 stijlen van 12 voet, 6 gr. x voet; totaal 11 pd. 6 sch. 2 gr.; 1100 voet eiken planken van 2 duim, 15 sch. gr. x 100; totaal 8 pd. 10 sch. 6 gr.; 28 eiken stijlen, 8 voet lang, „acht dumen viercant”, 6 gr. 14 miten per voet; totaal 6 pd. 2 sch. 10 gr.; 7 stijlen van 14 voet, 7 stijlen van 10 voet, 2 stijlen van 8 voet en 1 stijl van 16 voet, alle 7 of 8 duim dik, 4 gr. 22 miten x voet; totaal 4 pd. 1 sch. 1 gr.; 20 stijlen van 16 voet, 8 en 10 duim, 8 gr. x voet; totaal 10 pd. 13 sch. 4 gr.; 700 voet eiken planken van 1 1/2 duim, 14 voet lang, 12 sch. 6 gr. x 100; totaal 4 pd. 7 sch. 6 gr.

Geraart Govaert : 1.000 voet eiken planken van 1 1/2 duim, 12 sch. 6 gr. x 100; totaal 6 pd. 5 sch. gr.; 533 voet van 2 duim, 16 sch. 6 gr. x 100; 561 voet van 1 1/2 duim, 12 sch. 6 gr. x 100; totaal 7 pd. 12 sch. 10 gr.; 14 eiken stijlen van 14 voet, 2 stijlen van 12 voet, van 10 en 8 duim, 6 1/2 gr. x voet; totaal 6 pd. 4 gr. Pieter Alaert : 352 voet stijlen, 16 voet lang, 7 of 8 duim dik, 6 gr. 15 miten x voet; 500 voet eiken planken, 16 voet, 1 1/2 duim, „al rye rechte gheschaelt”, 12 of 13 sch. gr. x 100; totaal 11 pd. 5 sch. 9 gr.; weduwe Gillis Geeraerts : 507 voet eiken planken van 1 1/2 duim, 12 sch. 1 gr. 22 miten x 100; 104 voet van 2 duim; 17 sch. 1 gr. x 100; totaal 3 pd. 19 sch. 10 gr. Adriaan Masyn : 237 voet eiken planken van 1 1/2 duim, 14 sch. gr. x 100; totaal 1 pd. 11 sch. 9 gr.¹¹⁹.

Verscheidene schippers voerden stukken timmerhout „van Brugghe totten sluushuuse”. De eerste post wijst op het feit dat de meeste schuiten bij de overdrag van Zwankendamme hun last overlaadden : David Jacops, „schipper te

Zwanckendamme... vier schepen viercant hout ende plancken... ghehaelt van Brugghe tot Zwanckendamme, ende aldaer te lossen ende verladen in andere schepen, ende te voeren totten sluushuuse”. „Joos Davidt, schipper te Heist” bracht 16 stijlen, „Davidt Jacops ende Aernout de Weert, schippers te Zwanckendamme” vier schepen hout; Davidt Jacops twee schepen.

Ziehier het werk van de voerlieden; Kornelis Depotter 4 voer; Jan Lockers 1 voer; Kornelis Meeus 5 voer; Laureins van Moerdycke 3 voer; „Pieter Bennarens, waghename theist”, 4 voer; 3 sch. 2 gr. per reis van Brugge naar de sluis. P. Bennarens voerde „metten peerde” een hoeveelheid hout „van t werchhuus tot buuten dune omme tmaken van tnieuwe hamegat”; L. van Moerdyke „zeker nieu hout vanden werchhuuse tot buuten den dune omme tmaken van een nieu velt”. Te Brugge zorgde M. Boone ervoor dat 5 voer eiken stijlen, en Gijsbrecht Bouckaert dat 9 voer planken „totte muenicke speye” gebracht werden.

Smid A. Gregoire leverde weerom het meeste ijzerwerk : „vyf hanckereelen met 10 crammen ende vier bouten”, gewicht 105 pond x 3 gr.; „vyf ryngghen met een haeck ende 2 hoeykins¹²⁰ met twee dumen omme de duere ende eene slove”, gewicht 58 pond; 3 bouten, 1850 nagels van 20 miten; 3000 nagels van 12 miten; „drye nieuwe cricganghen”¹²¹; „4 hanckereelen ende 8 crammen”, gewicht 26 1/2 pond; „4 boutten om een duere mette scheerssen¹²²”; Olivier Verstraete smeedde enkele bouten „omme tnieu hamegat”. L. van Moerdyke leverde „een schoof dectheen omme upt sluushuus te verdecken”, 20 gr., en „vier bonden decroen” x 5 gr. De ontvanger betaalde 6 sch. 8 gr. aan „Jan Hooft, wielmaker te Heist over de leveringhe ende maken van een brouwette¹²³ omme ten ambachte te oorboiren”.

In 1574-75 werden de reeds bekende watergangen gereit. Een deel van de Lange Smalle Watergang was erg belemmerd door de plantengroei. Daar stelde men twee mannen om „tlich ende poper¹²⁴ metter yseren crauwel uut te trecken”. Te Zuienkerke werden 439 R, d.i. 1685 m, van de genoemde watergang herdolven, tegen gemiddeld 9 gr. per roede. Anderen dolven „inde oost eede byden sluushuuse”, 30 R zuidwaarts, „drye voeten diepe, totten houden houvere wyt”; 4 sch. 7 gr. x R¹²⁵.

12. Het vierde kwart van de 16de eeuw

In mei 1575 hielpen Daneel Deysters, Jakob Hughemans, Anthonis Lenaerts en anderen „een banck duere te steken die voor de sluus vervloghen was”; in het begin van 8 juli werkten drie mannen om „de wale schoone te maken, de varsche sluus de hillen, die daer onder laghen, van slyck”. In het najaar diende men af en toe „tzant van de wale wech te schieten”. Op 24 januari 1576 werkte men „twee ghetien” om „eenen banck duere te steken, die voor de sluus gheworpen was metter storme”. Op 4 maart gebeurde het „datte sluus opengheborsten was andt noordthende vande wale... opengheborsten was vanden storm ende vloet vander zee tusschen t beslach gat ende tnieuwe duerghebint benoorden de wale”. Op 11 maart werkten enkele personen om „eenen banck duer te steken, die voorde sluus lach ende belette twater te loopen vande voornoemde sluus”.

In juni 1575 begonnen werklieden op het zuideinde van de Noordsluis te „zuveren, blooten ende thoude hout uut te doene”, om daar een nieuw gebinte te plaatsen. In juli verklaarden Pieter Bey, Everaart Gheerlich en Jan Guldegaerde zich voor 4 pd. 18 sch. gr. akkoord om „twater uut te hoozen vande wale, mits twerck drooghe te houden van tnieuwe

duerghebynt... met tmaken van eenen clytdam daer tzelve water over ghehoost was ande wyndaes dueren”. Andries Boelynckx, K. Kruusvoet, Kornelis Loys, Kornelis Pauwels en Adriaan Cornelis hielpen ondertussen „effenen, draghen slepen ende zuveren ende inzetten tnieuwe duerghebynt”.

In juli werd ook de brug op het zuideinde van de Noordsluis vernieuwd. L. van Moerdyke en Michiel Weyts voerden het zand weg, „dat upde oude huele lach daermen tnieuwe duerghebynt in ghestelt heeft upt noordhende vande wale... tzant wech te voeren boven, daermen de nieuwe dueren in ghestelt heeft”. Nadat de nieuwe brug geplaatst was, brachten de genoemde twee voerlieden klei om te „clyten upde nieuwe huele en tvoornoemde duerghebynt”.

Einde december diende W. Schale „schoone te maken het beslachgat ende de amegaten”. Enkele mannen werkten in februari 1576 om het „beslachgat schoone te maken omme nieu te vermaken”. Het „maken tnieuwe verslachgat” gebeurde in maart. Op f° 15vo ontmoeten we de omschrijving van een 'beslachgat'. De watering kocht immers „een houde scip balcke, omme te maken t voethout vant nieuwe beslagat, daer de nieuwe schofdueren van tvoornoemde beslachgat up en in vallen inden gront vande sluus”¹²⁶. Het verslaggat was dus de gleuf waarin de noordelijkste schuifdeuren op en neder gingen. Onderaan lag een drempel¹²⁷.

M. Boone leverde de grootste hoeveelheden timmerhout: 9 eiken stijlen, 14 voet, en 8 stijlen, 12 voet, „al van 7 ende 8 dumen”, 6 gr. x voet; 550 voet eiken planken van 1 1/2 duim, 13 sch. gr. x 100; totaal 9 pd. 2 s. 6 gr.; 32 eiken stijlen, 14 of 16 voet, 7 of 8 duim, 5 gr. 18 miten x voet; totaal 11 pd. 10 sch. gr.; 532 voet eiken planken van 2 duim, 16 sch. 6 gr. x 100; totaal 4 pd. 9 sch. 10 gr.; 534 voet

planken van 2 duim, 16 sch. gr. x 100; totaal 4 pd. 7 sch. 4 gr.; 13 eiken stijlen, 12 voet, 5 of 6 duim dik, 2 gr. 17 miten x voet; 4 stukken eiken hout van 9 voet; 4 stukken van 8 voet, 6 of 10 duim dik, 3 gr. 20 miten x voet; totaal 3 pd. 9 sch. gr.; 566 eiken planken van 2 duim, 18 sch. 6 gr. x 100; totaal 5 pd. 4 sch. 10 gr.; 28 eiken stijlen, 7 of 8 duim, 10 en 14 voet, 6 gr. 6 miten x voet; totaal 8 pd. 15 sch. gr.; 1034 voet eiken planken van 1 1/2 duim, 13 sch. 8 gr. x 100; totaal 7 pd. 1 sch. gr.

Jan Strymeersch : „een stick viercante ecken hout van 12 dumen viercante, lanck 26 voeten”, nog zulk stuk van 26 voet, en drie van 9 voet, samen 69 voet, 11 gr. x voet; 7 stukken van 9 voet, 5 of 9 duim dik, 3 gr. 20 miten x voet; totaal 4 pd. 12 sch. gr.; 561 voet eiken planken van 1 1/2 duim, 11 sch. 7 gr. 22 miten x 100; totaal 3 pd. 7 sch. 11 gr. Bartolomeus Dierkens : 12 eiken stijlen, 16 voet, 7 of 8 duim; 11 stijlen, 10 voet, 7 of 8 duim; 302 voet x 4 gr. 23 miten; totaal 6 pd. 6 sch. 6 gr. Jakob Peerman : 4 'duerbarders', 8 voet lang, 18 duim breed „zonder speck, omme vier nieuwe dueren te maken, daer tnieuwe duerghebynt ghemaect es andt noordthende byde wale”. Jan van Izeghem : 557 voet eiken planken van 2 duim, 15 sch. 11 gr. x 100; totaal 4 pd. 11 sch. 1 gr. Pauwels Vandenberghe : 596 voet eiken planken van 1 1/2 duim, 12 sch. 7 gr. x 100; totaal 3 pd. 16 sch. gr. Jan Steylt : 532 voet eiken planken van 2 duim, 18 sch. 11 gr. 6 miten x 100; totaal 5 pd. 2 sch. 9 gr. Pieter Bavelaere : 30 eiken stijlen, 9 voet, 7 en 9 duim, 5 1/2 gr. x voet; totaal 3 pd. 6 sch. 5 gr. Vincent Vanderstrate : 8 sparren, om te „verbesighen ant werck huus vande voornoemde waterynghe”, x 1 sch. gr.¹²⁸.

Het hoofdstuk „yserwerck, tvoeren van houte ende anders” verschaft opnieuw interessante details. A. Gregoire smeedde „28 yseren bouten

ende zes dumen met hoykens”, gewicht 84 pond, 2 gr. 2 miten per pond; „een nieuwe spa”, 20 gr.; 500 nagels van 12 miten; 400 van 20 miten; „zes pont cleene naghels”, 21 gr. „Joos Davit wylent smit tot Heyst” leverde wat ijzerwerk voor de sluis. „Olivier Verstrate, smit tot Heyst”, maakte „een zwynghel cramme om een barwette, ende een scheene vande voornoemde barwette”. „Jan Hooft, waghemaker theist” maakte „een voorloop inde barwette”.

„Jan van Meerbeke, gheluweghieter te Brughe”, leverde „vier motalen poorten met vier meynxcels daerin drayende om de nieuwe dueren jehghens de verssche vooren an tnoordthende vande wale”, samen 122 pond x 12 gr., „ende noch ghegheven int weech huus van tzelve te wegghen mits ter waghens te doene” 4 gr. Jakob van Merendree timmerde „een nieuwe scheepken, omme te oorboorne ende visiteerne de sluis vande zelve wateringhe, omme daermede daghelicx onder de sluis te vaeren”.

De volgende schippers en voerlieden brachten hout van Brugge naar de Eiesluis : David Jacobs „metten schepe zes voeren sluushout”; „Gillis Maertens schipper... drie schepen sluushout”. K. Depotter, K. Meeus, L. van Moerdike en Anthonis Beys voerden met hun wagens stijlen en planken naar de sluis. Ze hielpen ook „zant wech te voeren vande wale, van houte te wercke te voeren uppert nieuwe werck van tnieuwe duerghebynt”. P. Bonnaris haalde uit Lissewege „een voer latten, roen ende teen die verbesicht zyn ant werchhuus”, en voerde „twee verslach dueren te wercke”. A. Beys bracht „een voer oude sluisdueren mits ander oude hout van t ambocht tot Sacraments dyck”, en heeft te „vele diveerssche stonden up ghevoert thoudt hout van buiten dune, van t nieuwe duer ghebynt ende nieuwe verslach gat”.

Tenslotte wordt een afzonderlijke folio gewijd aan het ijzerwerk, dat A. Gregoire smeed-

de voor de nieuw geplaatste deuren: „vier yseren ketens omme de dueren ant noordhede vande wale mede open ende toe te stellen”, 96 pond x 2 1/2 gr.; „twaelf yseren bouten met scheersen ende vynderlynghen”, 67 pond; „acht anckereelen ende een haeck”, 40 pond; de 12 bouten werden „verbesicht ant nieuwe verslachgat”, enkele van die ankers in de sluis, „den haeck ande wyndaes duere”; „twee dobbel haecken met dobbel veeren ande nieuwe schofdueren ant nieuwe beslach gat, met twee slooven an twyndaes”, 85 pond; 550 nagels van 12 miten; 350 van 20 miten; „ellevē yseren bouten met zommighe scheersen ende vynderlynghen, zom oock verbesicht ant nieuwe beslach gat, ende zom noch ligghende inde kiste int werckhuus, tot dat menze te beseghen heeft”, 44 pond¹²⁹.

In de zomer van 1575 zorgden de sluismeesters ervoor, dat het water van het gehele waterschap gescheiden bleef van de Riet, zoals het akkoord van 1517 eiste. De ontvanger noteert een vertering „als men den Ryet ghyneck vysenteren omme twater daer uut te houden”, en onkosten om „een zydelynck (= dijkje) te maken int weghelken dat licht tusschen den Ryet ende de waterynghe van Eyesluis”¹³⁰. Het bedoelde 'weghelken' is de landweg, die te Uitkerke van de Kuiperscheidweg naar de Blankenbergse Dijk loopt, en de zuidoostgrens van de Riet vormt¹³¹.

De hierboven besproken drie rekeningen van Eiesluis beslaan een tijdspanne, die strekt van Pasen 1573 tot Pasen 1576. In die periode trachtten de Watergeuzen, van Walcheren uit, de kust van Noord-Vlaanderen te bezetten. Deze activiteit vond twee echo's in de bedoelde documenten: 1. Op het grondgebied van Lissewege, ca. 300 m ten westen van de Eiesluis, stond er een wachthuis: 1574-75, f° 16vo, „inden dune by t waechuus”; 1575-76, f° 22ro,

„inden dune... by t waechuus van Lisseweghe”; 2. Na de brand van Heist op 30 augustus 1575 besloten verscheidene gelanden van Eiesluis en Reigaarsvliet de Pannedijk te verschansen om de Watergeuzen af te weren, die in de Zwinmondning zouden landen: 1575-76, f° 41vo, „tbedelven vanden Sacraments dyck int ghescheet van beede de wateringhen tjeghens de loopers ende pyllierders van onze vyanden omme tpreserveren de schade vande voorseide ghelände ende hemlieden tzelve te beletten, twelcke de voornoemde ghelanden thuerliedder cost zelve ghedaen hebben”; de twee waterschappen vergoedden de kosten, nl. elk 18 pd. gr.

Het feit dat Farnese in 1584 wel Brugge en Damme op de kalvinisten kon heroveren, maar Sluis en Oostende in hun handen moest laten, veroorzaakte grote onveiligheid in de kustvlakte tussen Oostende en Sluis¹³². Boerderijen werden in de steek gelaten, velden lagen onbewerkt. Verscheidene eigenaars betaalden hun watergeschot niet. De verminderde inkomsten en de onveilige toestand brachten mede dat de sluismeesters slechts de nodigste onderhoudswerken aan de sluis konden uitvoeren.

Uit de bedoelde beroerde periode bleven twee rekeningen van Eiesluis over. In 1591-92 verrichtte het waterschap heel weinig werk aan het sluisgebouw. Benedictus Schockaert leverde voor 41 pd. gr. balken en planken, maar de watering had twee jaar nodig om die post af te betalen. Aarnout Debeste voerde met zijn wagen „diverssche voeren plancken van voor de Snackaerts brugge tot ande Mueneken speye”. Twee schippers van Lissewege brachten „met den scheepe... van de Muenekespeye tot Lisseweghe int dorp, diveerssche stylen, plancken, ysere”. A. Debeste bracht „vier voeren sluisshoudt, zo 40 ancker stylen, sloven ende anders”, van Brugge naar Lissewege; Jan Beele voerde een deel ervan naar Heist. A. Gregory

leverde voor 3 pd. 8 sch. gr. ijzerwerk¹³³.

De rekening 1594-95 verschaft weer details over de sluisruiming. In mei 1594 reden de sluismeesters en de grootgelanden, begeleid door een paar ruiters, „tot Heyst up de sluuse omme aldaer inspectie te nemen vande nootzakelichede”. In het najaar hielpen enkele mannen „in t schieten vanden zande te sluuse waert in, daermede de crebbe belast was”. Enige tijd later verklaarde Pieter Baye zich voor 20 pd. gr. akkoord om „te openen ende ontsteken vande sluuse”. Van 18 tot 21 november presteerden 85 mannen samen 268 dagen „in t openen ende onsteken vande sluuse”, 2 gr. per dag; daarna werkten 3 mannen samen 26 dagen „in t schieten vanden zande ende updelven vande sluuse”.

Bij deze en andere gelegenheden betaalde het waterschap aan „Jooris Marizeel, zoetelaer tot Heyst, van vier ende bier twelcke de aerbeyders ende gheswoorne aldaer verteerden, als de sluuse de tweede reyse onsteken wert, duer dien dat de wercklieden zo nat waren, ende dat men hemlieden qualyck by elckanderen houden conste”. Van 9 tot 14 december waren 69 werklieden samen 209 dagen bezig met het „openen ende onsteken vande sluuse, daerin begrepen zynde nachtghetiden”; van 6 tot 12 maart 84 mannen, samen 165 dagen. Telkens weer zochten de sluismeesters en de werklieden warmte en troost bij J. Morizeel.

„Adriaen Houcke, waghenaere tot Heyst”, bracht 13 voer sluishout „van voor Benedictus Schockaerts duere tot ande Muencke speye”. Kornelis Reiners en Mathijs Bruggheman, schippers te Lissewege, brachten „met een schep vande Mueneke speye tot Lisseweghe, ende vandaer tot Zwankendamme... diverssche voeren sluushoudt, zo plancken, steylen, slooven als anders”. Jakob Strymeersch en Joris Uterwulghen hielpen te Zwankendamme „het

sluushout uutten schepe te doen, ende vandaer te waghenaere naer Heyst te voeren”.

Het timmerwerk in de sluis wordt weinig gespecificeerd. Een arbeider hielp 2 dagen „int uplegghen ende passen vande scofbalcken”; andere „helpen houdt over dune draghen”; nog andere „int beslane vande sluuse”. A. Gregory smeedde voor 10 pd. 3 sch. gr. nagels en ijzerwerk, Pieter Depachtere, nagelmaker te Brugge, leverde zes pond nagels, 2 sch. 10 gr. Joris Hellinck, schipwerker te Brugge, timmerde „een nieuwe schuute” voor de watering, 3 pd. 10 sch. gr.¹³⁴.

13. De Eiesluis geraakt onder de duinen bedolven

Van 1595-96 tot 1605-06 ontbreken de rekeningen van Eiesluis. We weten dus niet hoe de sluis door de inval van Maurits van Nassau heen gekomen is. Maar uit de eerstvolgende bewaarde rekening 1606-07 blijkt nergens dat de sluis zware schade zou geleden hebben. De ontvanger noteert vier sluisruimingingen: 13 april 1606, 113 werkdagen „int ontsteken vande sluuse”; december, vertering bij Jan Debake te Lissewege „int ontsteken vande sluuse”; 23 januari 1607, 370 werkdagen met vertering bij J. Debake, „als de sluuse gheopent was”; 2 februari, 96 werkdagen „int ontsteken vande sluuse”.

De werken aan het sluisgebouw worden bijna nergens gedetailleerd. B. Schockaert leverde voor 37 1/2 pd. gr. eiken planken, stijlen en ribben. Te Brugge voerde 'waghenaere' Jan Bogaert zes ladingen timmerhout „totter Muenyncke speye”. A. Gregoire verrichtte voor 17 pd. 9 sch. gr. ijzerwerk. „Loys du Lieu waghemaekere” maakte 2 'pypegaelen', 13 sch. gr.¹³⁵.

Op 6 en 7 mei presteerden mannen samen 100 dagen bij de sluisruiming, en dronken ze

„eene tonne biers up de sluuse”. Ook in november en december werd de sluis geruimd. Aangezien gedurende de laatste twintig jaar weinig onderdelen van het sluisgebouw vernieuwd waren, stortte in 1607 een deel van de Zuidsluis in.

Joos Rombout aanvaardde voor 25 pd. 6 sch. 7 gr. „t maken vanden varsschen dam ande sluyse, ende het hoos vande zelve sluyse drooghe te legghen tot tmaken van twintich nieuwe ghebynden, metgaders eenen dam jeghens de zee”. Jan Thiers verschafte „eecke boomkins, metgaders een deel eecken ende else pertsen in het maken vanden kisdam ande sluuse”.

Ondertussen leverde B. Schockaert balken en planken voor „het maecken van twintich nieuwe ghebynden inde sluuse”, 58 pd. 16 sch. gr.; 550 voet planken van 2 duim „tot het vernieuwen vande crebbynghe buuten duyne”, 10 g. x 100. Jan Vlamynck, Kornelis Debrune en anderen voerden „sluus plancken” en andere stukken naar de sluis. „Gillis Maertens, sluuswerckman”¹³⁶ en zijn helpers timmerden de 20 gebinten. Kaarsgieter Jan Steyaert leverde 3 1/2 steen kaarsen gebruikt „onder de sluuse int stellen vande nieuwe ghebynden”. Enkele handwerkers hielpen bij het stellen van de gebinten en „van de backen inde sluuse”¹³⁷. Het plaatsen van de gebinten schijnt op 20 juli 1607 beëindigd te zijn: de ontvanger noteerde op die dag een vertering bij J. Debake „int openen vande nieuwe wercken onder de dueren”.

De rekening 1608-09 meldt drie sluisruimingen: 19-20 mei 1608, „het opendoen vande sluuse”; 11-13 februari 1609, hetzelfde werk; 29-31 maart, idem. In de zomer van 1608 werd de Zuidsluis verder herbouwd. B. Schockaert leverde voor 246 pd. 8 sch. 9 gr. balken en planken. Niet alleen Gillis Maertens en Loys Schokaert maakten ter plaatse nieuwe gebinten,

ook te Brugge werden er getimmerd. Verscheidene personen voerden gehele en halve gebinten van Brugge naar Heist. Nog anderen brachten allerlei stukken voor „de nieuwe varssche sluuse”.

Ondertussen werd het werkkerrein gereedgelegd. Werklieden hebben „ghedeblyeert ende up ghedolfven den landtdyck liggende op de varssche sluuse, die duer den inbrake van t ouden houtte wercke inghesoncken was”. De verkoop van het oude „houttewerck uut de inghevallen varssche sluuse” bracht 6 pd. gr. op. Pauwels Herreman leverde „zes pypegaelen, die verbesicht waeren int wercken vanden dyck”. Handwerkers verrichtten „het leggen ofte schieten ende weder uitdoen van twee dammen, die gheleyt syn gheweest tot drooghe maken vande selve varssche sluuse, met het houden van het hoos van diere”.

Anderen hielpen bij „het rechten vande nieuwe ghebynden... het instellen van ghebynden... repareren vande crebbynghe”. A. Gregoire maakte voor 10 1/2 pd. gr. ijzerwerk. Het waterschap kocht 39 pond „sluus naeghels” x 6 gr.; 2 spaden en 16 schuppen om de sluis te ruimen. De sluismeesters schouwden op 2 september 1608 „de nieuwe varssche sluus”, en gingen daarna met de werklieden klinken op de goede afloop van het werk¹³⁸.

Het waterschap betaalde in de bewuste periode een jaarlijkse rente van 18 pd. gr. wegens „t suuweeren vanden watere duer de zydelinghe” (= Blankenbergse Dijk) (1607-08, f° 19ro)... suwatie vande wateren duer de sluus van Blanckenberghe” (1608-09, f° 24vo). Vanaf 1608 beschikten de sluismeesters weer over de nodige geldmiddelen om de watergangen in de buurt van de sluis te 'reyten', nl. de Oost-Ede, de West-Ede, de Zwankendamse Watergang en de Polderader¹³⁹.

In november 1609 verrichtte Pieter Maertens

„het up hooghen van het hamegat ende schieten van het zandt”. Anderen hielpen „de paelplancken insetten ter lester openynghe 1609”. „Het open doene van de sluuse” op 30-31 januari 1610 kostte 20 pd. 4 sch. gr., op 15 februari 15 pd. 15 sch. gr. Nu en dan werd „zandt gheschoten inde sluuse”.

B. Schockaert leverde voor 55 pd. gr. balken en planken voor de sluis en „de sluus crebbe buuten dune”. J. Thierens vervoerde „sluusplancken ende stylen”. „De arbeyders die het hout ende plancken ghelost hebben tot Zwanckendamme, ende overghedaen hebben in het schip van Heyst”, dronken op de kosten van de watering bij „Franchois Wilzoets, weert tot Zwanckendamme”.

’Lyndrayer’ Gillis Delahaye leverde „eenen reep weghende 34 ponden omme de paelplancken uut te waghen”; 8 gr. per pond; „Anthuenis Gregoris ende Joachim Hollandt, smits tot Lisseweghe”, en Marcus Aldein, „smit tot Lisseweghe”, ijzerwerk en nagels. In 1609 werden de Oost-Ede, de Kemelader, en de Lisseweegse Watergang van de Monnikenspeie tot Zwanckendamme gereit. Men heeft „uutghedaen een groote reytpilsse inden waterganck, die loopt van Zwanckendamme naer de sluuse... diversche reydammen, die verpilst waren in den waterganck die streckt lancxt den Evendyck”¹⁴⁰. Langs een omweg vernemen we dat de stenen buis in de Blankenbergse Dijk te St.-Jan in 1609 ingestort is, en door een heulbrug vervangen werd¹⁴¹.

Het gehele sluisgebouw had meer en meer van de zandverstuiving te lijden. In het begin van november 1611 betaalde de watering 39 pd. 10 sch. 8 gr. aan de mannen die de sluis ruimden, en 3 pd. gr. aan twee „van dat sy weder inde krebblinghe gheschoten hebben het uutgheworpen sant, ten hende tselve duer den tooch vanden wateren soude ter zeewaert inne ghedre-

ven, ende alsoo de sluuse daer af ontlast worden”. In december hielpen werklieden bij „het uutdelven vande krebblinghe deser sluus butten dunne tot open doen vande selve”, 34 pd. gr. Twee mannen hebben „weder ingheschoten het zandt, twelcke uut de krebblinghe gheworpen was op den 25 lauwe 1612, tot ontlastinghe vande selve krebblinghe”.

Op 22 maart en de volgende dagen waren er werklieden die de sluis ruimden, 26 pd. gr., andere die „tselve uutghedolven zant weder in gheschoten hebben tot ontlastinghe vande krebblinghe”. Er werden 300 bundels stro „verbesicht int maeken van eenen dam in de kelle (nl. op het strand), ten fynne het varssche water hem niet en soude verspreeden, maer dat tselve, bedwonghen loopende, soude maeken een schuere duer den banck”. Op 11 april werkten mannen „in het verwayen vande sluuse duer den stroom ende onweder”.

In 1611 leverde B. Schockaert hout „tot maeken van een nieuwe haemegat inde duunen”. De term ’inde duunen’ bewijst dat de sluis gedeeltelijk onder het zand stak. Gillis en Loys Maertens timmerden het nieuw mangat op de sluis. Kort vóór Pasen 1612 schouwde het bestuur van het waterschap de sluis „nopende het verlanghen ende decken vande sluuse”. Aangezien we niet over de volgende rekening beschikken, weten we niet of de geplande verlenging in 1612-1613 aangepakt werd.

De sluismeesters konden in 1611 meer aandacht besteden aan het afwateringsnet. Behalve de Oost- en de West-Ede, de Kemelader, de Polderader en de Zwanckendamse Watergang, reitte men ook de Lange Smalle Watergang, die het water van St.-Pieters-op-de-Dijk, Zuienkerke en Uitkerke afvoerde. Daarnaast werden enkele stukken ader te Zuienkerke, Lissewege en Heist herdolven¹⁴².

14. De Eiesluis wordt verlengd in 1613

In het najaar van 1613 hebben werklieden het zand uitgedolven, dat reeds lange tijd „ghevlo- ghen was vanden duune inde waelle tusschen de varsche sluus, ende dye teenemaele vervult had- de de mont vande sluuse”, 8 pd. 12 sch. gr. Op 28 november verrichtten verscheidene personen „het udtelven vande krebblinghe butten duune tot open doen ende onsteken vande sluuse van Heyst”, 13 pd. 6 sch. gr.; anderen werkten „an- de sluuse int schorten van het zant ende instel- len vande paelplancken”. De sluisruiming van 4 maart 1614 kostte 14 pd. 7 sch. gr., die van 15-17 maart 3 pd. 8 sch. gr. Vanaf 1613 ont- moeten we 'Eloy f. Gillis' als 'sluuswerckman', met een jaarwedde van 4 pd. gr.

Het waterschap kocht bij B. Schockaert voor 114 pd. gr. balken en planken, om de reeds vermelde verlenging van het sluisgebouw uit te voeren. De genoemde had reeds in 1612 25 ge- binten geleverd; in 1613 bezorgde hij er nog 18; 33 sch. gr. per eksemplaar. Hij bezorgde ook vele „pillen ende plancken, verhoireboort ende crebblinghe deser sluus butten duunen”.

Jan Thierens voerde „veel plancken ende stil- len, dienende tot zonnwachtters¹⁴³ ande sluuse”. Michiel Waukier ontving 9 pd. 5 sch. gr. voor „het voeren vande selve nieuwe ghebinden... van Brugghe tot de sluuse”. Jakob Demil bracht met paard en wagen „deselve ghebinden over den groenen dick” (= zeedijk). De genoemde „Jacques de Mil ende Marckus Kempe, schip- pers”, voerden „seker plancken, stillen ende sonnebalcken, van Zwancendamme tot op de sluuse”.

De aanbesteding „vant instellen de nieuwe ghebinden ende het udtelven vande waele” ge- beurde in de zomer van 1613 bij Jan Debake te Lissewege. Ondertussen zorgden mannen voor „het drooghe leggen vande selve sluuse, onder

houden van het hoos, het maken vande pitten onder de sluuse daer de ghebinden in ghestelt syn gheweest”. „De huere van twee weefven¹⁴⁴ ghebesicht om het drooghe houden vande sluuse” kostte 13 sch. gr. Timmerman Jan Dekue- ninck, die „inghestelt heeft veertich ghebinten onder de sluuse van Eyesluus”, kreeg 6 sch. 8 gr. per gebinte.

De sluismeesters schonken 2 1/2 tonnen „ach schellinck bier” voor de werklieden „dye de ghe- binden onder de sluuse ghestelt hebben”. Tus- sen deze karwei door hadden de arbeiders af en toe een bijzondere hartversterking nodig. De ontvanger betaalde 4 pd. 10 sch. gr. aan „Cor- nelis de Paeu, weert tot Heyst”... van dat al- daer in diveersche stonden verteert es gheweest by de wercklieden, dye ghewrocht hebben in het instellen vande ghebinden, twelcke hemlieden onder de sluuse toegheleyt was mits den grooten stanck ende zwaer werck, ende voorts by den timmerman ende syn gheselle, ende andere uutghedolfven hebbende de waelle”.

Aangezien in 1607-08 een aantal gebinten van de Zuidsluis vernieuwd waren, moeten we aannemen dat de vermelde 40 gebinten bestemd werden om de Noordsluis te vernieuwen, en naar de waal toe te verlengen. Hoe dan ook, de werken van de laatste jaren kostten de gelan- den grote sommen geld. Rek. 1613-14, f° 12ro, boekt de betaling van „lyfrenten opghenomen ten jaere 1600 elfve ende 1612 tot verlanghen vande kokere vande sluuse”.

Het delven van de Lange Smalle Watergang was in 1612 aanbesteed. Het werk werd aan- gepakt, „nemaer mits het opcommen van het groot water wiert gheanbandoneert”. Een nieu- we aanbesteding greep plaats op 12 juni 1613. De genoemde waterloop werd, van de Dulleweg te St.-Pieters tot de Boudin Meitins Sluis, her- graven over een lengte van 2753 R, d.i. 10.570 m. De reeds bekende belangrijke watergangen

werden gereit. De watering betaalde (f° 20vo) nog steeds de jaarlijkse 18 pd. gr. wegens „het apoyntement vande zuwatye vande wateren vanden Riet door de sluuse van Blanckeberghe”¹⁴⁶.

De rekening 1614-15 vermeldt enkele sluisruiming. „Het uuytdelven vande crebben buyten de duynen tot opendoen ende onsteken vande sluusen op 20 april 1614” kostte 8 pd. 9 sch. gr.; de ruiming van 14 mei 8 pd. gr.; die van 22-23 december 13 pd. 16 sch. gr.; verder het „uuytdelven vande crebbynghe buyten duynen tot onsteken ende opendoen vande sluuse” op 11 maart 1615. Het waterschap betaalde aan „Anthuenis de Paeu, weert tot Eyst”, de verteringen „snachs ende ooc by daege, telcker onstekynghe int opendoen ende toestoppen derselve”. Drie mannen verrichtten „het insetten vande paelplancken in het hamegat ende tzelve vol te schieten met sandt, ende de sluuse toe te doen”.

B. Schockaert leverde voor 74 pd. gr. timmerhout, o.a. „zeker zunnibalcken ende plancken verorboort ande wale, ende ande crebbynghe deser sluuse buyten duyne”. „Jan Thierens, schipper te Lysweghe”, voerde een paar schepen hout van Brugge naar Zwankendamme, M. Myte bracht enkele wagenvrachten aan. M. Aldeyn smeedde ijzerwerk voor „de zeedeuren vande sluusen”.

Ook de Polderwatergang, die van west naar oost de Oudemaarspolder doorkruiste, was aan een delfbeurt toe. De sluismeesters besteedden op 10 juni 1614 bij J. Debake het graafwerk uit, verdeeld over 11 sekties; lengte 2.535 R, d.i. 9.730 m; de prijs per lopende roede bedroeg gemiddeld 1 sch. gr.

Het rekenjaar 1615-16 verliep gemakkelijk voor de sluismeesters en de gelanden van de watering Eiesluis. Slechts één sluisruiming wordt uiddrukkelijk besproken: 14 maart 1616, „het uuddelven vande crebbe butten de dunen tot

opendoen ende onsteken vande sluuse”. Verder volstaat de ontvanger met de vermelding dat de mannen, die af en toe de sluis ruimden, na het werk hun dorst lesten bij A. Depauw te Heist. Het waterschap kocht wat stijlen en planken¹⁴⁶.

In 1615 lieten de sluismeesters twee werken in verband met de afwatering verrichten: 1. het delven van de Kemelader werd op 27 augustus in de Zwaan te Heist aanbesteed; lengte 621 R = 2.380 m; 2. het „opstoppen ende verhooghen vande sydelinghen vande busen, liggende inden Blanckeberschen dyck” (° 9ro). Dit laatste werk moet men zo begrijpen: volgens het akkoord van 1517 mocht de watering Eiesluis maar een beperkte hoeveelheid water van de Riet door de buizen van de Blankenbergse Dijk lozen; in zeer natte perioden moest Eiesluis die afvloeï beperken door de bewuste buizen te stoppen, en op de afgeplatte Blankenbergse Dijk een zideling te leggen. Het laatst aangehaalde bericht leert ons evenwel dat er sedert enige jaren meer dan één opening in de Blankenbergse Dijk bestond¹⁴⁷.

De rekening 1616-17 meldt de volgende sluisruiming: 17 januari 1617, „uuddelven van de crebbynghe buuten duune tot onsteken van de sluuse”, 17 pd. 12 sch. gr.; 23 januari, hetzelfde werk en het „volschieten van de crebbe voor de souteduere”, 9 pd. gr.; 1 maart, de kribbing uuddelven, 15 pd. 18 sch. gr.; vertoring bij J. Debake „in drye onstekynghen vande sluuse”, en bij A. Depauw in de dag- en nachtgetijden.

B. Schockaert leverde voor 56 1/2 pd. gr. balken en planken voor „trepareeren ende verlanghen vande crebbynghe vande sluuse”, Michiel Verbrugghe „eenighe stylen ende sonnebalcken” voor het genoemde werk. M. Myte bracht de genoemde stukken met schuiten naar Zwankendamme, en wagens voerden ze vandaar naar de sluis. Na het „lossen van sluus-

hout" lesten de arbeiders hun dorst bij „Jan de latour theyst".

Aarnout Beyts en zijn mannen zorgden voor het „legghen van een varsschen dam ende sluuse buuten dycke". Zes werklieden hielpen bij het „ineyen vande stylen int selve verlanck". M. Aldein smeedde ijzerwerk voor de verlengde kribbing. Nadat de karwei beëindigd was, verrichtten twee mannen „het uudoen vanden vasschen dam ande schofdeure". Volgens een nieuw akkoord met de Blankenbergse Watering, betaalde Eiesluis vanaf 1616 13 pd. gr. voor de afwatering van de Riet (f° 20vo). De sluismeesters zorgden voor „tsuveren van twee buusen inde Blanckebergschen dyck"¹⁴⁸.

In de rekening 1617-18 worden twee sluisruimingën besproken : 3 maart 1618, 13 pd. 13 sch. gr., „uudelven vande crebbynghe buuten duune tot onsteken vande sluuse", en 1 pd. 16 sch. gr. voor het werk „int nacht ghetyde"; 20 maart, het ruimen van de sluis, „die anderwaerf vervloghen was"; na dit werk bezochten de werklieden „Pieter Cottelier t'Heyst". De laatstgenoemde verschaftte 200 'stroobonden' voor de sluisruiming.

Het waterschap kocht bij B. Schockaert voor 41 pd. 15 sch. gr. balken en planken, en 31 „nieuwe ghebynden ghestelt onder de sluuse", tegen 11 gulden het stuk. Schipper M. Myte bracht die 31 gebinten en de andere stukken tot Zwankendamme, en Paschier Demoor voerde deze vrachten naar de Eiesluis. Jan Tabbout bracht nog 4 gebinten van Brugge naar de sluis.

Voordat de nieuwe gebinten konden geplaatst worden, moest men het sluisgebouw van zijn duinenzand ontdoen : Albrecht Cornelis verrichtte voor 37 1/2 pd. gr. „tdeblayeren ende afvoeren vanden duun over de sluuse". Wagenmaker Willem Vandecappelle timmerde 2 'brouetten' voor dit werk, 3 pd. 7 sch. 8 gr.

Op 5 juni 1617 hield men het „besteden vant houden vant hoos". Aarnout Aerts aanvaardde voor 30 pd. 16 sch. gr. „het houden vant hoos onder de sluuse om de nieuwe ghebynden". Het waterschap huurde daartoe „drye hoosbacken".

Op 27 en 28 juni verrichtten Aarnout Beyts en zijn mannen het „uudelven vande wale". Diederik Demol plaatste 36 gebinten „onder de sluuse". Ondertussen presteerden andere werklieden 124 dagen „int vermaecken vande crebbe buuten duune, t'ineyen vande stylen". Smid M. Aldeyn maakte „yserschoen om de stylen in te heyen".

In de zomer van 1617 verrichtte men zoals gewoonlijk het „reyten ende pilsen" van de Lissewegse Watergang, de Lange Smalle Watergang en de West-Ede. Er werd ongeveer 400 R gedolven in een paar kleinere aders tussen Heist en Lissewege¹⁴⁹.

15. De Verse Sluis wordt vernieuwd in 1620

Het rekenjaar 1618-19 verliep gunstig voor de Eiesluis. Ziehier de ruimingën: 24 januari 1619, de kribbing uitgraven en de sluismond reinigen, 14 pd. gr.; 4 februari, werken „in de sluis, doe die vervloghen was", 3 pd. 8 sch. gr.; 1 mei, de sluis ruimen, „sant schieten inde crebbinghe ende beslaen vande sluuse butten duune"; Pieter Brouckaert leverde stro „int onsteken vande sluuse". Nog een paar karweien; het „insetten vande soutte deuren"; „het uuytdoen van een clytdam".

B. Schockaert leverde voor 20 pd. 9 sch. gr. stijlen en planken, M. Aldyn wat ijzerwerk, een wagenmaker „twee pipegaelen", 16 sch. gr. In 1618 lieten de sluismeesters ongeveer 5 km waterlopen hergraven : 535 R, d.i. 2.050 m, „inden Heysschen waterganck beghinnende van Zwanckendamme"; 592 R, d.i. 2.170 m, in de Kemelader; ongeveer 150 R in kleinere aders

tussen Heist en Lissewege¹⁵⁰.

Op 17 en 18 september 1620 werkten verscheidene personen „inde crebinghe, deur dyen de selve vervloghen was”, 26 pd. 8 sch. gr. Het ruimen, „het toeschieten vande sluuse ende instellen vande paelplancken” op 24 september, „doen de sluuse anderwarf vervloghen was”, kostte 6 pd. 7 sch. gr. De sluis werd geruimd op 16 december, 14 pd. 18 sch. gr.; daarbij leverden Frans Vanhoute en Joos Stubbelaere elk „een voer stroo”. Op 20 en 21 januari 1621 was de sluis weer volgestoven : werklieden hielpen bij „t'sant schieten ende insetten van de deuren”. Na de sluisruiming van 26 januari, werd „een deel clytte over de duunen ghevoert tot clytten vande crebbynghe”.

Tengevolge van de resolutie van 4 maart 1620 kocht het waterschap grote hoeveelheden timmerhout voor het „werck vande nieuwe varsche sluuse”. B. Schockaert leverde : 29 gebinten x 11 gulden; 2.100 voet planken van 2 duim, 100 g. x 100; 840 voet van 1 1/2 duim, 7 1/2 g. x 100; met nog enkele andere stukken kostte het bovengenoemde hout 108 pd. 4 sch. gr. Louis Schockaert : 6 balken en 800 voet planken van 1 1/2 duim, samen 14 pd. 4 sch. gr. Aarnout Schockaert : 2 'sunnebalcken' en 4 stijlen, 2 pd. gr. P. Demoor voerde al het timmerhout van Brugge naar de Eiesluis : 14 pd. 6 sch. gr.

Aarnout Maertens en zijn mannen verrichtten voor 34 pd. 5 sch. gr. „t'eedewerck ende thouden van t'hoos vande sluuse ghedeurende tvoorseide werck”, Jan Dekeuninck voor 23 pd. 10 sch. gr. het „stellen vande nieuwe ghebinden inde oude sluuse”. M. Aldeyn leverde voor 8 pd. 4 sch. gr. ijzerwerk en nagels. De verkoop „vanden houtte, ghecommen uut de varsche sluuse”, bracht 4 pd. gr. op. De bouw van de vernieuwde Zuidsluis is in de zomer van 1620 verlopen, aangezien de sluismeesters op 1 juli 1620 het

werk schouwden¹⁵¹.

De rekening 1621-22 meldt zes sluisruimingen : 3 mei 1621, „deurt vervlieghe vande sluuse”, 20 pd. 17 sch. gr.; Jan Duuck leverde „een waeghe om de seedueren uut te waeghen”; 13 mei, zand wegruimen en „instellen vande dueren ende paelplancken”, 14 pd. gr.; 8 november, 10 pd. 6 sch. gr.; 23 november, de sluis ruimen „midts tervlieghe vandien”; 15 maart 1622, het „openhouden vande sluuse”, 4 pd. 6 sch. gr.; 23 maart, zand schieten en „instellen vande seedueren”, 13 pd. gr.; 25-26 maart, werken „ande sluuse midts die vervloghen was”.

B. Schockaert leverde voor 20 pd. gr. hout; Michiel Verbrugghe 5 balken en 10 stijlen „tot repareeren vande crebbynghe buiten duune, die de voorlede wynter deur t'grootte water ende den ysganck grootelicx beschaedicht zyn gheworden”, 6 pd. 10 sch. gr. J. Rys en andere schippers brachten het hout aan. M. Aldin smeedde nagels en „yser schoen”, 7 pd. 13 sch. gr.¹⁵².

In 1622-23 vloog evenveel zand in en op de Eiesluis. Verscheidene mannen hielpen op 4, 7 en 9 april en op 4 mei 1622, het zand 'verschieten' uit de sluis, en van de krebbling weg. De sluismond werd verder nog geruimd op 24 november, op 20 tot 25 januari, en op 23 februari 1623. Al deze karweien kostten 10 tot 20 pd. gr.

B. Schockaert verschaftte allerlei stukken hout : 33 pd. 6 sch. gr. „Walram Rombout, temmerman” uit Lissewege, verrichtte enig werk „inde crebbens buiten duine”. Pieter Leys werkte „ant amegat butten duynen”. J. Rys voerde het hout naar de sluis. M. Aldeyn leverde voor 7 pd. 5 sch. gr. nagels, bouten en 'scheerschen' voor de sluis; Jan Marysael 50 pond nagels voor de kribbe, 6 gr. x pond. Men kocht „een lanteerne” (9 sch. 2 gr.) en kaarsen

voor het „onsteken vande sluuse”. Lijndraaier Gillis Delaey verrichtte „het anslaan van twee ooghen anden grooten reep”.

Ondertussen werden jaarlijks de gewone watergangen gereit. In de laatste jaren verrichtte het waterschap weinig delfwerk. Anderzijds kon de zuidoosthoek van de watering gemakkelijker afwateren dank zij „t'maecken ende legghen van twee nieuwe buysen inden Blanckeberschen dyck”¹⁵³.

In de winter 1623-24 geraakte de sluis enkele keren verstopt. Arnout Beyts ruimde de sluis „tot twee reysen dat de selve vervloghen was”. De andere beurten waren: 12 januari 1624, „zant schieten inde crebbinghe butten duune”, 21 pd. 12 sch. gr.; 27 januari, idem; 14 pd. gr.; 4-5 maart, ruimen „doen de sluuse vervloghen was”, 14 maart, idem, 10 pd. 16 sch. gr.; 27 maart, idem, 12 pd. 4 sch. gr.; Jan Degroote ontving 2 pd. 6 sch. gr. om „tsant te schieten int amegat, ende afsteken vande hallem boven de sluuse”, om het bovenliggende zand te laten vervliegen.

Arnold Schockaert leverde voor 10 pd. 9 sch. gr. hout. W. Rombout plaatste „twee see-dueren ande sluuse”. A. Beyts hielp bij „het uitdoen vande houde, ende stellen vande nieuwe dueren”. P. Leys voerde het hout. M. Aldeyn smeedde ijzerwerk. Het gewone onderhoud van de watergangen werd verricht¹⁵⁴.

Ziehier de karweien bij de sluisruiming in 1624-25: 18-20 december 1624, 31 pd. 17 sch. gr.; A. Beyts en Pieter Maertens werkten „ande schofdueren ende ant haemegat buuten duunen”, samen 13 dagen x 2 sch. gr.; 30-31 december, 19 pd. gr.; Jan Degroote en anderen werkten samen 41 dagen bij „het lichten vande duinnen ende ontblooten van het middelste amegat”; 18 januari 1625, 10 pd. 11 sch. gr.; 4 maart, 12 pd. 5 sch. gr.; 17 maart, 11 pd. 10 sch. gr.; na de afloop van het werk gingen

de arbeiders gewoonlijk uitblazen bij F. Verkinderen in de Kroon te Heist.

De volgende personen leverden timmerhout: B. Schockaert balken en stijlen, 36 pd. 15 sch. gr.; A. Schockaert planken, 8 pd. 13 sch. gr.; Klemens Deprinse en W. Rombout „stylen ende sunnebalcken” voor de kribbing. W. Rombout verrichtte het werk. Het graven van de Lisseweegse Watergang, van Lissewege tot Zwankendamme, werd op 20 juni 1624 in de herberg van de weduwe J. Debake aanbees¹⁵⁵.

„Het uuldelfven vande crebbinghe butten duune ende onsteken vande sluuse” werd verricht op 6 april en 13 april 1625, 8 januari en 20 maart 1626. De vertering bij F. Verkinderen „in vier onstekingen vande sluuse” kostte 5 pd. 6 sch. gr. P. Maertens en J. Degroote werkten „in het amegat binnen den duune” en in het „uitdoen van een dam ende twee balcken van onder de sluuse”.

L. Schockaert leverde balken en planken: 44 pd. 12 sch. pd. Louis Vanboexstaele en J. Rys vervoerden het hout. W. Rombout werkte „soo ande crebbinghe, als an het amegat inde duunen”. M. Aldeyn verschaftte ijzerwerk, J. Schaepelinck 104 pond nagels x 6 gr. P. Maertens zorgde voor „het leggen vande kisdammen, uuldelfven der selver, opvullen, ende drooghe houden vande Coppelsluuse”. W. Rombout verrichtte „het nieuwe maecken vande coppelsluuse”.

De voornaamste watergangen werden gereit. Anderzijds verbeterden de sluismeesters de afwatering in de richting van de Blankenbergse Dijk. De Rietwatergang werd gedolven tot aan „de nieuwe buse inden dyck van Blanckeberghe by sint Jans op den dyck”. „Het nieuwe apoyntement met dye vande wateringhe van Blanckeberghe ter cause vant sueren de wateren vanden Riet” werd gesloten op 23 okto-

ber 1625¹⁵⁶. De jaarlijkse vergoeding bedroeg voortaan 15 pd. gr.¹⁵⁷.

De sluisruimingens volgens de rekening 1626-1627: 25 april; 20 mei; 1 juni, de sluis ruimen en „het uitdoen van een santdam ende sant te schieten”, 33 pd. gr.; 19 december 1626; 10 februari; 26 maart 1627. Het waterschap kocht weinig timmerhout en liet weinig werk verrichten¹⁵⁸.

De rekening 1627-28 meldt de volgende karweien rond de Eiesluis: mei 1627, werken „in de amegaeten vande sluuse”; 2 januari 1628, ruimen en „het duere steken van een banck voor de sluuse”; 11 februari, „het zant schieten in het amegat ende thoe schieten vande slach dueren buytten duune”; 30 maart, 3 april en 15 april, de kribbing uitdelven.

L. Schockaert leverde voor 28 pd. gr. stijlen en planken, „Gillis de Lahaey, smyt tot Lisseweghe”, ijzerwerk. W. Rombout verrichtte wat timmerwerk. De schippers Adriaan Vyncke en Joos Teers vervoerden timmerhout. Het gewone delfwerk werd uitgevoerd¹⁵⁹.

16. De Verse Sluis wordt herbouwd in 1634

Ook in het rekenjaar 1628-29 werd de sluis af en toe gezuiverd van het overvliegend zand: 10 mei 1628, ruimen en „de sluuse thoe te schieten”; 30 mei, ruimen en „het beslaen en thoe schieten vande sluuse”; 18 december, ruimen en „een roe sant te schieten an het amegat in den duune”; 15 februari 1629, dezelfde karwei, maar de werklieden kregen een bijkomende fooi, omdat het ruimingswerk „niet en sucseederde duer het onwedere”. Na de sluisruimingens kwamen de mannen op adem in de herberg van weduwe J. Debake, of in die van „Lauwereyns Dulstere, weert tot Heyst”.

Er werd weinig getimmerd aan de Eiesluis. Anderzijds schonken de sluismeesters veel aan-

dacht aan de afwatering van St.-Pieters en Zuienkerke. Ze deden leggen „eenighe dammen lancx den dullenwech tot separeren vande wateren”. De meeste aders tussen de Dulleweg en de Blankenbergse Dijk werden hergraven „tot beleeden vande wateren volghende het nieu accoort” naar de „nieuwe buusen tot suweeren van het watere naer ende duer den Blanckeberschen dyck”.

Volgens het nieuw akkoord ruimde Eiesluis ook een watergang ten westen van de Blankenbergse Dijk¹⁶⁰. Waarschijnlijk gaat het om een afwateringsweg, die J. Drubbele op zijn kaart van 1838 aanduidt. Ca. 600 m ten noordoosten van de kerk van Zuienkerke ligt een korte ader, die de Lange Smalle Watergang verbindt met een buis in de Blankenbergse Dijk. Van het bedoelde punt uit loopt een watergang westwaarts; deze werd over 1200 m door Eiesluis onderhouden.

Ziehier de sluisruimingens: 17 mei, 24 november en 24 december 1629, 1 januari, 7 februari en 3 maart 1630; na de „voorschreven vyf ontstekynghen” bezochten enkele van de werklieden de herberg van J. Debake. Maar de ontvanger betaalde ook 5 pd. 3 sch. gr. aan „Lauwereyns Mahieu tot Heyst over de wynghelden toe gheleyt ande wercklyeden int ontsteken ende betalynghe vande sluyse”. De sluis werd tenslotte nog op 4 april geruimd.

L. Schockaert leverde voor 37 pd. gr. balken en planken. Joos Maertens bracht 7 ladingen timmerhout, Jan Vandenbroucke 3 voer; 1/2 pd. gr. per voer. „Gillis de Laeys, smydt tot Lysseweghe”, smeedde voor 7 pd. 15 sch. gr. ijzerwerk. De Heistse watergang werd herdolven, vanaf de Pompestraat 434 R, d.i. 1865 m, in westelijke richting; „het uitdelfven van twee huelbrugghen inde selve waterganck, het houden vant hoos, ende weder op vollen der selver” kostte 2 pd. 4 sch. gr. Het waterschap liet ook

414 R, d.i. 1590 m, hergraven „west over den Blanckeberschen dick tot suveren vande wateren naer de sluuse van Blanckeberge”. Voortaan werd ook regelmatig de Rietwatergang gereit. Vanaf Pasen 1629, betaalde de watering Eiesluis, jaarlijks 33 pd. 6 sch. 8 gr. voor de „suwatie vande wateren vanden Riet ende andere vande prochie van Synte Pieters up den dyck ende van Zuyenkercke duer de sluyse van Blanckenberghe”¹⁶¹.

De sluisruiming in 1630-31 : 4, 11 en 12 april, en 26 oktober 1630, 24 februari 1631; daarbij eenmaal „het duer delfven van een santplaete voor de sluuse”; verteringen bij „Nyclays Jacobs tot Heyst”. L. Schockaert leverde voor 32 pd. 12 sch. gr. balken en planken. Het waterschap kocht „twee pipeghaellen”, 25 sch. gr. De sluismeesters van Eiesluis en van de Blankenbergse Watering hielden een inspectie „lancx den dyck up de clachte van het overloopen vande wateren”¹⁶².

De sluismond werd uitgegraven op 18 november en 22 december 1631, 29 januari 1632; er werd gewerkt „an het amegat buuten duune”. L. Schockaert leverde voor 59 pd. gr. timmerhout, o.a. om „de dueren te beslaen” en de kribbing te herstellen. W. Rombout verrichtte werk in de sluis. G. Delaey smeedde voor 9 pd. 6 sch. gr. Schipper Tomas Franckel bracht het hout aan. Sluiswachter E. Maertens, die in mei 1830 overleed, werd opgevolgd door Pieter Maertens.

Het waterschap dolf een eind van de Kemel- en van de Polderader, ook een ader die de Lange Smalle Watergang verbond met „de groote buse inden Blanckenberschen dyck”. Steeds opnieuw probeerden enkele boeren meer water door de genoemde dijk te laten afvloeien, dan het bestaande akkoord toeliet. Maar de sluismeesters keken nauwlettend toe : het „stoppen vande dammen dye duere ghesteken waeren

ande sydelinghe by de kercke van Sint Jans”. Het bewuste akkoord werd op 26 september 1631 voor 6 jaar verlengd¹⁶³.

De sluisruiming in gingen verder hun gang : 5-6 november 1632, 18 en 31 januari 1633, 18 en 20 februari, telkens „doen de sluuse vervloghen was”; men gebruikte ook 100 bundels stro „tot stoppen vande guelle butten duune”. Daarnaast meldt de ontvanger dat de sluismeesters en de grootgelanden op 10 oktober 1632 „het invallen vande sluuse, tusschen de varsche dueren ende het eerste amegat”, gingen bekijken. Het herstelwerk werd voorlopig niet aangepakt. Ondertussen verrichtte men de gewone leveringen en onderhoudswerken¹⁶⁴.

In het rekenjaar 1633-34 geraakte het gedeeltelijk ingevallen sluisgebouw gemakkelijk verstoppt : 17-19 april, 2, 10 en 12 mei, 15-16 juni, 9 en 13 november 1633, 3 en 23 januari, 18 februari en 21 maart 1634. Voordat men de wederopbouw van de Eiesluis begon, leverde Jan Schockaert voor 31 pd. 12 sch. gr. hout. Maar op „de cuerementucht” van 2 maart 1634 besloot men de sluis te herstellen en de levering van het nodige hout openbaar aan te bevesteden.

Elk gebinte moest bestaan uit „drie staende stillen” uit eikenhout, 10 voet lang, 7 duim dik, 8 duim breed. Ziehier de aangenomen partijen : Daneel Pluvier, 25 gebinten, 54 pd. 15 sch. gr.; Jan Schockaert, 25 gebinten, 54 pd. gr.; D. Pluvier, 25 gebinten, 53 pd. gr.; Klemens Deprince, 1500 voet eiken planken, 16 voet lang, 12 duim breed, 33 pd. 5 sch. gr.; J. Schockaert, 1500 voet, idem, 32 pd. gr.¹⁶⁵.

De rekening 1634-35 vermeldt slechts drie sluisruiming in : 22 mei 1634, 24 en 27 februari 1635; daarbij „het sant te schieten tot verlichtinghe vande sluuse ende het ontbloten van het hasemgat”. Jan Schockaert leverde balken, stijlen en planken voor het sluisgebouw,

79 pd. 15 sch. gr.; stijlen en planken voor de kribbing, 42 pd. gr.; W. Rombout voor 21 pd. 11 sch. gr. hout en werk; G. Delaey voor 41 pd. gr. ijzerwerk. De schippers Denijs Stevens en T. Franckele brachten een deel van het hout, voerlieden de rest.

Het herbouwen van de sluis kon beginnen. Op 27 juli 1634 werd „bestyt het suveren ende verdiepen vande sluuse met de waelle vande selve sluuse, beghinnende vande varsche schofdueren neerewaert tot an het aesemgat staende op het stranghe, mitsgaders het drooghe leggen ende drooghe houden vande sluuse ende sluispit den tyd van 14 daeghen, om den timmerman te wercken tot in stellen vande nieuwe ghebinden”. Maarten Michiels nam het boven beschreven werk aan voor 141 pd. 13 sch. 4 gr. Van deze som werd later 14 pd. gr. afgetrokken, „ter cause van een deel vande eerde ghebleven inde sluuse, dye onnoodich ghevonden was uut te voeren, midts het inegael werck vanden gront vande sluuse”.

Geraart Vandenberghe en zijn mannen hielden „het hoos naer het expereren vande voorseide 14 daeghen”, nl. vanaf 1 september 1634, 39 pd. 2 sch. gr. Jan Lenaerts, Pieter Maertens en anderen ontvingen samen 35 pd. 5 sch. 6 gr. „over het deblayeren vande dycken vande varsche sluuse, op delfven vande cayen vande waelle, uutsleepen van de stillen van onder de sluuse”.

Daarna kwam Walram Rombout aan de beurt. Voor 128 pd. gr. verrichtte hij de volgende werken : „het in stellen van 113 ghebinden inde sluuse onder den duune, tot 8 sch. gr. van elck ghebindt; het in stellen van ontrent hondert styllen; het repareren vande solderinghe, ende ter syden het maecken vande cayen vande waelle, nieuwe schofstil ende slachdueren; vermaeken vande cayen ende wercken ande varssche sluuse”.

Om de laatstgenoemde drie onderdelen te kunnen timmeren leverde J. Schockaert 27 „eecken plantsoenen (7 g. 5 stuivers per stuk) tot maeken vande sonnebalcken vande waelle”, 32 pd. 12 sch. gr.; 600 voet „dobbelt plaeten” x 3 stuivers, 15 pd. 3 sch. gr.; A. Schockaert „plancken, dobbelt plaeten ende ander hout, tot maeken vande schofstyl ende twee nieuwe slachdueren”, 11 pd. 9 sch. 8 gr.

W. Rombout verrichtte in maart 1635 het „verlanghen vande crebbinghe vande sluuse buutten duune”, 10 pd. 1 sch. gr.; Jan van Hemschoote „met den synnen... het in heyen vande pillen tot langhen vande crebinghe buuten duune ende vant draeghen het hout over den duune”, 4 pd. 18 sch. gr. Jan Dewachter verschaftte 24 „stylen dienende tot vermaeken ende verlenghen vande crebbinghe” 5 pd. 3 sch. gr. Sander Dublonck leverde „een nieuwe motaete stille tot de sluuse”; deze kostte, „boven de stoffe vande houde stilte”, 32 sch. gr. In „de wercken onder de sluuse” verbruikte men 4 'flambeeusen', 1 pd. gr., en 22 steen kaarsen, 6 pd. 19 sch. 3 gr.¹⁶⁶.

In de zomer van 1634 reitte men de Heistse Watergang, de Kemelader, aders tussen de Dulleweg en de Blankenbergse Dijk, en ten westen van deze dijk. De sluismeesters lieten de andere belangrijke waterlopen niet reiten, omdat ze zinnens waren om het afwateringsnet geleidelijk helemaal te hergraven. Op 23 mei 1634 werd het delfwerk van een lang afvoerkanaal aanbesteed :

„Het verdiepen vande groote Heede beghinnende suuthoost by de sluuse, streckende van daer suutwestwaert, upde diepte van een voet onder den uppercant vande sille vande varssche sluuse”, omvatte drie sektoren : a. M. Michiels, 145 1/4 R x 4 pd. gr., totaal 593 pd. gr.; b. Stasin Mesoorten, 103 3/4 R verder zuidwestwaerts, 26 sch. 8 gr. x R, totaal 142 pd.

6 sch. 8 gr.; c. Jakob Vandenbroucke, verder zuidwestwaarts „tot een roede duer de Bomeysche sluuse”, 136 1/3 R x 16 sch. 3 gr., totaal 116 pd. 15 sch. 5 gr.; de 3 rekken waren samen 385 1/3 R, d.i. 1450 m lang. Bij de eerste aanbesteding behoorde ook de Lange Smalle Watergang, van de Boudin Meitin Sluis tot 1982 R, d.i. 7.610 m, verder zuidwestwaarts, gemiddeld 3 sch. gr. per roede.

Op 27 juli besteedde men een tweede lange afwateringsweg aan : „het delfven vanden polderwaterganck, haer bestreckende inde prochye van Lisseweghe ende Uutkercke, beghinnende ande Bomeytens sluuse”. De genoemde Polderader strekte van de Boudin Meitins Sluis tot de Oudengemse Suis. Daarbij rekende men verder de St.-Jansader, die door het Speiken van de Riet tot ver in de Riet strekte¹⁶⁷. Totale lengte van het tweede graafwerk : 2.128 R, d.i. 8.170 m; prijs per roede : gemiddeld 2 sch. gr.¹⁶⁸.

De ontvanger betaalde met Pasen 1634 de jaarlijkse vergoeding voor „de suwatie vande wateren duer de sluuse van Blanckeberghe”. Maar de sluismeesters zouden het akkoord opzeggen, „om dies men betraudt dat de nyeu ghedolfven zwenen, aederen ende waeterghanghen zullen daertoe suffisant wesen, zonder de suatie inde Blanckenbersche vaert, ende nyet min datmen noch voor eenighe tydt zal laeten ligghen de buusen”¹⁶⁹.

17. De watering Eiesluis tracht af te wateren door de Blankenbergse Dijk

De sluis werd geruimd op 3 december 1635, 2 januari en 11 februari 1636. Daarbij hoorden de volgende karweien : het „thoedoen van een gadt, dat gevallen was upde sluuse by het eerste asemgat”; „het insetten van stroo tot stoppen van het selve gadt”; het leveren van 650 bun-

des stro „om te leggen jehens het stranghe upde sluuse jehens de vluoghe van het sandt”; „het duersteken vande banck upt vloemart tot openhouden ende beter suwatie vande sluuse”.

J. Schockaert leverde voor 61 pd. 17 sch. gr. hout, W. Rombout voor 21 pd. 13 sch. gr. hout en werk, G. Delaey voor 5 pd. gr. ijzerwerk. T. Franckel voert al het timmerhout „van Brugghe naer de sluuse”. Er werd weinig gereit wegens „de groote nieuwe ghedelfven, ghedaen ten desen ende ten voorgaenden jaere”. De sluismeesters lieten op 15 mei 1635 het delven van de Kemelader aanbesteden. Verder werden er nog ca. 900 R hergraven in de streek tussen Heist en Zwankendamme. Ten slotte weze gezegd dat de Blankenbergse Watering de opzeg van het bestaande akkoord weigerde¹⁷⁰.

Ziehier de karweien die men in de winter 1636-37 uitvoerde om de Eiesluis tegen het verzanden te beschermen : 5 december 1636, ruimen, „het insetten vande nieuwe seedueren”; 24 en 25 december, „het helpen vande suwatie vande sluuse, doen die vervloghen was”; stro „setten up het strange jehens de vluoghe van het sandt upde sluuse”. Pieter Maertens en zijn helpers verrichtten af en toe het „inheyen vande pyllen ande crebbe, uutwerpen van keyen, toeschieten vande sluuse”.

J. Schockaert verschafte hout, o.a. tot „het maecken vande nieuwe seedueren ande see-sluuse”. W. Rombout verrichtte timmerwerk en G. Delaey smidswerk. D. Stevens bracht het hout naar Zwankendamme. Jan van Maestricht voerde „twee schepen houts naar Zwankendamme tot upde sluuse”. De Kemelader, de Polderader, de Heistse en de Lange Smalle Watergang werden gereit¹⁷¹.

De Eiesluis werd kort na Pasen 1637 geruimd „doen sy vervloghen was”, mannen verrichtten „het toeschieten der selver; het toe-

schieten vanden zeedyck byde soldaten deurdolven"; verder een sluisruiming op 6 en 8 februari 1638; daarbij kwam „het deurdelfven thenden de crebbe, het uuytwerpen van keyen, het inheyen vande pylen tot het repareren vande crebbynghe buyten duune”.

J. Schockaert leverde voor 72 pd. 6 sch. gr. hout, W. Rombout voor 19 pd. 17 sch. gr. werk, G. Delaey 14 pd. gr. ijzerwerk. D. Stevens vervoerde het hout. Het graven van de Lisseweegse Watergang, tussen de Noordmolen en de dorpskom, werd op 6 juli 1637 aanbesteed; ook de Panneader werd gedolven; lengte 422 R of 1660 m, 6 1/2 gr. per roede.

Het akkoord met de Blankenbergse Watering werd op 3 oktober 1637 vernieuwd, mits een jaarlijkse bijdrage van 200 gulden, „ende voors dat, boven de twee buusen liggende inden Blanckeberschen dyck inde prochie van Zuwenkercke, noch gheleyt sal worden inde prochie van Ste Pieters eene cleene buuse van een half voet viercant”. Kort daarop plaatste men „een buuseken in het sydelynck vanden Blanckeberschen dyck inde prochie van Ste Pieters”.

Hier blijkt duidelijk dat er tot dusverre drie openingen in de Blankenbergse Dijk waren, nl. een te St.-Jan en twee te Zuienkerke. De laatste twee bevonden zich respectievelijk 500 m ten noorden, en 1800 m ten zuiden van de kerk van Zuienkerke. De Lange Smalle Watergang was met die twee openingen verbonden. Eiesluis onderhield ook de watergang die van het laatstgenoemde punt uit, over een afstand van 3.200 m, noordwestwaarts door de Blankenbergse Watering loopt. In 1638 ruimde de watering Eiesluis een ader, ten westen van de Blankenbergse Dijk, „tot suweeren vande wateren vanden Riet naer de sluuse van Blanckeberge”¹⁷².

In de winter 1638-39 werd de sluismond

vele keren uit het zand gehaald: 14, 16 en 20 oktober, 5, 13, 14, 15 en 18 november 1638, 9 februari 1639. J. Schockaert leverde voor 37 pd. 7 sch. gr. hout tot „het vernieuwen van een amegadt vande sluuse inde duunen”. Het „deblayeren vanden dun upde sluuse tot het vernieuwen van het hasemgadt, ende tselve te helpen rechten”, kostte 10 pd. 4 sch. gr. W. Rombout timmerde dit nieuw ademgat.

D. Stevens voerde het timmerhout van Brugge naar Zwankendamme, Adriaan Poore verder naar de sluis. G. Delay leverde 2 repen, gewicht 46 pond, 10 gr. per pond. „Anghaende de reytynghen daer en es gheen ghedaen midts den vrouwen ende grooten upval van het wynterwater voor Baefmesse”. De sluismeesters deden in 1639 herstellen „de sydelynghen vanden Blanckeberschen dyck, die duer eenighe duerghesteken waeren”¹⁷³.

We ontmoeten sluisruiming op 3, 7 en 14 januari, en op 20 februari 1640. P. Maertens en zijn helpers zorgden voor het „uutschieten van het sant uut het see asemgat tot verhooghen van tselve”. J. Schockaert leverde hout tot het „vernieuwen ende verhooghen van het haesemgat naerst de see”. Verder gebeurden de gewone leveringen en karweien. Een deel van de Kijfader werd herdolven¹⁷⁴.

In het rekenjaar 1640-41 noteerde de ontvanger, dat „de sluuse vervloghen was” op 16 april, 6 september, 7, 14, 15, 17 en 19 november 1640, in januari en op 5 maart 1641; daarbij kwam het „deblayeren vande seedeuren tot bewaernisse vande koker vande sluuse, opdelfven van het verssche asemgat om de suggers te stoppen”. J. Schockaert leverde voor 52 pd. 14 sch. gr. hout, G. Delaey voor 14 pd. 16 sch. gr. ijzerwerk. D. Stevens vervoerde het hout; W. Rombout herstelde de kribbing.

De voornaamste watergangen werden geruimd¹⁷⁵. Verder meldt de rekening 1641-42,

f° 11ro: „het legghen van een buuse inden Blanckeberschen dyck inder prochie van Ste Pieters op den dyck” in de zomer van 1640. Het plaatsen van deze vierde buis betekende een ontlasting voor de uiterste zuidwesthoek van de watering Eiesluis, d.i. de omgeving van Ten Poele. De bedoelde opening bevindt zich bij het hoeveke Lettenburg, en laat het water van het Blauwe Toren Geleet door de Blankenbergse Dijk wegvloeien¹⁷⁶.

De sluismond werd geruimd op 2 en 13 mei, en 27 november 1641 na „het groot tempeest”, 23, 26, 28 en 29 januari, en 5, 16 en 27 februari 1642; 150 bundels stro dienden „om de kelle te stoppen int ontsteken vande sluuse”. J. Schockaert verschafte 75 pd. 15 sch. gr. hout voor „de seedeuren” en voor bruggen. D. Stevens vervoerde het hout. W. Rombout ontving 28 pd. 9 sch. gr. om „de seedeuren buuten den dune” en de Koppesluis te herstellen, G. Delay 13 pd. gr. voor zijn ijzerwerk.

In de zomer van 1641 besteedden de sluismeesters veel zorg aan de aders, die het gewest tussen de Dulleweg en de Blankenbergse Dijk van het overtollige water moesten ontlasten. Ziehier de posten: het Blauwe Toren Geleet graven, van de Dulleweg „tot ande buuse liggende inden Blanckeberschen dyck inde prochie van Ste Pieters”; „het opdelfven de groote buuse by Suwenkercke inden Blanckeberschen dyck”; delven in de ader die door de genoemde opening loopt, en verder „inde schipgracht liggende noort vande kercke van Zuwenkercke”; de Rietwatergang reiten „tot over den Blanckeberschen dyck”¹⁷⁷.

Het zand werd van de kribbing weggeschept op de volgende dagen: 13, 14 en 21 november 1642, 12 januari, 25 februari, 9 en 26 maart 1643; daarbij nog het „toeschietsen van het sand van beede de syden vande sluuse”. J. Schockaert: 34 pd. gr. hout; W. Rombout 16

pd. gr. werk; G. Delay: 13 pd. 18 sch. gr. smeedwerk. Schipper Jakob Goosyns voerde het hout.

Het waterschap dolf een ader tussen de Dulleweg en de Blankenbergse Dijk. Aarnout Schockaert leverde „een buuse geleyt inde prochie van Ste Pieters opden dyck”. Ondanks alle inspanningen verliep de afwatering van de zuidwesthoek niet vlug genoeg. Gijsbrecht Potters bewaakte „het sydelynck liggende nevens den Blanckeberschen dyck, opdat het door tgroote water niet en soude door breken”¹⁷⁸.

De Eiesluis was 'ervloghen' op 18 december 1643, 16 januari, 29 februari, en 14 maart 1644; verder nog het „updelfven van een gad dat gevallen was inde koker vande sluuse buuten den dune”. In de bedoelde periode eindigden de sluisruiming en meestal te Lissewege in de herberg van Jan Lucx, of te Heist in de Kroon. J. Schockaert leverde voor 78 pd. gr. W. Rombout, G. Delaey en J. Goosyns verichtten hun gewone karweien.

Daar de gelanden van Eiesluis sedert een paar jaren langs twee openingen meer hun overtollig water door de Blankenbergse Dijk heen kwijt geraakten, kwamen de twee waterschap op 26 september 1643 overeen dat Eiesluis voortaan jaarlijks 50 pd. gr. zou bijdragen. De rubriek 'reiten' noemt de opening ten noorden van Zuienkerke „de groote buuse”, die ten zuiden van Zuienkerke „de cleene buuse”¹⁷⁹.

18. Grote werken in de Eiesluis

Bij het afsluiten van de rekening op Pasen 1644 besloten de grootgelanden „datmen soude repareren de sluuse van onder ende buytten den dune... datmen soude de oude wercken van buytten den dune die ingevallen waeren, beghynnende vanden mondt vande groote eede, streckende alsoo naer de vassche schofdeuren

soude upnemen ende vercorten, alsoo verre het moghelyck ende doendelyck soude syn, tot veel mynder costen van nieuw viercant hout, stillen ende plancken, die daer toe van noode souden moeten gheweest hebben, ende bequaemer voor de sluuse”.

Daarop kochten de sluismeesters een massa hout, die nodig was om 30 gebinten te maken en het sluisgebouw weer te beslaan : balken van 10 voet; 3.000 voet planken van 2 duim, 3 pd. gr. x 100 voet. Deze stukken werden in juni 1644 geleverd : 1. K. Deprince : 2.548 voet planken, 1.730 voet vierkant hout, enkele „platen, sparren en deylen”, samen 127 pd. 15 sch. gr.; 2. J. Schockaert : 1.554 voet planken, 800 voet vierkant hout. Verder nog een paar kleine partijen. De schippers voerden een groot gedeelte van het gekochte hout naar het werkhuis van W. Rombout, waar het eerst door de timmerlieden bewerkt werd.

Terwijl schippers en voerlieden de vele onbewerkte en bewerkte stukken naar het sluis-huis brachten, verrichtten andere werklieden allerlei graafwerk. Vooreerst Pieter Maertens en zijn helpers ontvingen 2 pd. 12 sch. gr. „over het schieten ende maecken van een dam inde sluuse om het werck drooghe te houden”. Een groep verdiende 45 pd. 3 sch. 4 gr. „in het opdelfven het werck dat gemaect moste wesen vande vassche deuren tot het aessemgat streckende noortwaert naer den dune tot de langde van omtrent de hondert voeten om den timmerman te connen wercken, ende tselve werck wederom op te vollen soo het behoorelyck soude syn, breeder vermeldt byt contract daerof synde”.

De ontvanger betaalde 47 pd. 5 sch. gr. „an diversche persoonen die gevroght hebben dagh ende nacht in het uuythoosen van het water uuyt de sluuse, ende dat tot de nomber van 108 dagen ende de nachten daerin begrepen, ten

advenante van vier schellynghen grooten sdaeghs, metsgaders de nomber van 114 daghen tot 4 sch. 6 gr. sdaeghs, int suveren vande coker vande sluuse ende uutwerpen van slyck van het nieuwe werck”.

Hij vergoedde 96 pd. 4 sch. 11 gr. aan anderen, „die gevroght hebben int suveren vande selve koker ende het zand uuyt te cruyen van bynnen der selver, ende het water uuyt te hoosen, soo wel by daghe als by nachte gedeurende twerck vanden timmerman, ende helpen het hout anbryngghen onder den dune, ten advenante van vier schellynghen ende ses grooten sdaeghs, ende acht schellynghen grooten van dach ende nacht”.

Geraart Vandenberghe en zijn mannen verdienden 14 pd. gr. „over het uuytcruwen ende suveren van het zand ende clytte uuyt de wale vande sluuse”; andere delvers 9 pd. 15 sch. gr. „over het uuythoosen het water dat inde crebbe ende inde wale gecommen was”. „Charel Neels, wagemaker”, leverde 21 'cruwaghens' x 21 stuivers¹⁸⁰; W. Rombout enkele 'oosvaten', en 'deylen' om kruiwagens te herstellen, 10 pd. 12 sch. gr.; Tomas Verschuere „drye cupen dienende voor hooswater, veroirboort int water uuyt te hoosen uuyt de wale”, 13 sch. gr.; Willem Coppen „kersen ende was”, 5 pd. 10 sch. 11 gr.; G. Delaey voor 33 pd. 8 sch. gr. ijzerwerk.

W. Rombout nam het op zich om de 30 nieuwe gebinten in elkaar te timmeren, en om die in de sluis te plaatsen, nadat ze daarheen gevoerd waren. Hij „ende syne knechten” ontvingen 112 pd. gr. „tsinen huuse int schachten ende stellen de gebynnden”, en met het werk „ande sluuse soo onder den dune, als het maecken vande nieuwe wercken buytten den dune”. Toen W. Rombout met zijn werk klaar was, maakte P. Maertens „een apriël upde sluuse daer den dyck upgedolfven was”.

De sluismeesters lieten oost en west van de Dulleweg grachten herdelfen, om het water uit de streek rond de kerk van St.-Pieters en het Hof ten Poele beter weg te krijgen, „welck water nu es streckende lancx den dullewech, ende keerende ande noortsyde vande hofstede de seven pyppen¹⁸¹, streckende alsoo westwaert door tsydelynck vanden Blanckeberschen dyck alwaer geleyt es eene nieuwe buuse”.

Anderzijds waren de boeren van de Riet zeer mistevreden over de gebrekkige afwatering van hun gewest. De watering Eiesluis vergoedde Oktaviaan van Marissien, de ontvanger van de Blankenbergse Watering, die toezag „dat het water tusschen Uuytkercke ende Zuwenkercke niet en heeft deure gesteken geworden”. Daarenboven bewaakte G. Potters 20 dagen lang „het sydelynck dat het water van dese wateringhe niet doorbreken en soude inde wateringhe van Blanckeberghe”¹⁸².

De sluis werd geruimd op 19 april 1645, 24 maart en 1 april 1646. Aangezien de sluismeesters besloten hadden de heropbouw van de sluis in 1645 te voltooien, kochten ze voor 98 1/2 pd. gr. hout, bij J. Schockaert, en voor 34 pd. 13 sch. gr. bij K. Deprince. Lodewijk van Boxtale bracht 21 voer balken van Brugge „tot Heyst ande sluuse”, en Joris van Hemschote 8 voer.

W. Rombout ontving 28 1/2 pd. gr. voor „het maken eenen dam, met deylen ende ander hout, inde groote eede tot up houden van het water”. Daarna beijverden een aantal delvers zich „in het uuytoosen, soo by daghe als by nachte, het sand uuyt te voeren van onder den dune ende uuyt de wale ende sluuse, up dat den timmerman soude connen wercken”; ze verdien-den 21 stuivers „by daghe ende by nachte vander ghelycken”; totale som 86 1/2 pd. gr.

K. Neels leverde 8 „cruytwaghens om de aerde uuyt de sluuse te voeren” x 28 stuivers;

T. Verschuere „een nieuw cupe om het water uuyt de sluuse te hoosen”; hij vermaakte „de oude cupen”. G. Vandenberghe en zijn mannen stonden in voor „het onderhouden van het water uuyt de sluuse den tyt van 18 nachten”, 14 pd. gr., en daarna enkele dagen voor 10 pd. gr.

W. Rombout verrichtte voor 46 pd. gr. het timmerwerk in de sluis. Nadat zijn taak afgelopen was, zorgde Pieter Bruneel voor het „uuytdoen vanden dam inde groote eede ande sluuse, ende het uuytvoeren vande reste van het sand uuyt de wale vande selve sluuse”.

Ook in de zomer van 1645 spanden de sluismeesters zich in om de afwatering van de Riet en van St.-Pieters te verbeteren. Men reitte de watergangen die naar de grote en de kleine buis van de Blankenbergse Dijk liepen. Te Zuienkerke werd een ader hergraven¹⁸³.

De sluisruiming in 1646-47: 16 en 22 oktober, 6 en 27 november 1646, 14 januari 1647. Het sluisgebouw vroeg weinig onderhoudswerk. Er werd wat delfwerk verricht. Men reitte de gewone waterlopen, o.a. „den langhen smallen waterganck tot ande groote buuse, die licht byt dorp van Zuwenkercke inde Blanckeberschen Dyck”.

Het bestuur van het waterschap kreeg meer en meer moeilijkheden met de boeren van de west- en de zuidwesthoek: G. Potters waakte 69 dagen en nachten, opdat het water „niet deure en soude gesteken werden door den Blanckeberschen dyck”; hij vulde „met syn carre ende peert de gaten, die deure gesteken waren byde lanslieden”¹⁸⁴.

De kribbing was 'ervloghen' op 24 mei 1647, 4 en 12 januari, 1 februari, 2 en 12 maart 1648. De karwei die P. Maertens verrichtte, bewijst overduidelijk dat de Eiesluis een tunnel onder de duinengordel vormde: „uuytreuden vande halm die groyde inden dune

over de koker vande sluuse, ende ommespitten vande hullen daer de voorseyde halm stont, om dat het sandt te beeter vervlieghe soude tot verlichten vande selve koker”.

„Walram Rombout, timmerman tot Lisseweghe”, verschafte wat hout voor de sluis. In januari en maart bewaakte Lieven Schalk „het sydelynck lancx den Blanckeberschen dyck”¹⁸⁵. Daarnaast verwijzen we naar de brief, die de gelanden van de Riet in 1647 naar het bestuur van het waterschap schreven, om te klagen over het feit dat de afvoerbuis te St.-Jans-op-de-Dijk niet meer funktioneerde. Ze vroegen „het weder legghen van de voornoemde buuse”¹⁸⁶.

In het rekenjaar 1648-49 vloog het zeezand herhaaldelijk in de sluismond: 30 april, 4 en 14 mei, 27 en 29 juli, 27 en 29 augustus, 1, 4, 10 en 26 oktober, 1, 3 en 6 november 1648, 20 januari en 3 april 1649. Adriaan Poore leverde „een waghe om de schoven op te wynden ande zeedueren, als de sluuse ontsteken wiert”. J. van Hemschote werkte 14 dagen om „halm of te steken inde dunen opde sluuse om de selve te verlichten”; 2 sch. gr. per dag. W. Rombout leverde voor 38 pd. 12 sch. gr. stijlen en planken.

O. van Marissien nam een doortastende maatregel om te beletten dat het water van de Riet zou doorbreken. Hij deed „het sydelynck” op de Blankenbergse Dijk verhogen, „legghen eenen craechdyck over (= ten westen van) den Blanckeberschen dyck opde landen van diversche personen”. Het bestuur van het waterschap besprak op de vergadering van Pasen 1649 de klacht van de gelanden langs de Blankenbergse Dijk, dat ze „hun waeteren niet wel en conden leusen, noch door de sluuse, noch door de buusen ligghe inde voorseiden dyck”. De sluismeesters beloofden dat ze, in overleg met de Blankenbergse Watering, naar een middel zouden zoeken¹⁸⁷.

19. Het graven van het Nieuw Geleet

De rekening 1649-50 meldt de volgende sluisruimingen: 19 en 22 mei, 29 oktober, 30 november 1649, 25 januari en 24 maart 1650. P. Dedriegher verwijderde „het zandt van de coker van de sluuse tot verlichten der selver”. T. Verschuere maakte „eene hooscupe om de koker van de sluuse uuyt te hoosen”.

De landmeters Jan Roelof en O. van Marissien, vergezeld van verscheidene grootgelanden van Eiesluis, reden op 17 mei, 24, 27 en 29 juni 1649 naar Reigaarsvliet en de Blankenbergse Watering om een geschikt lozingspunt te vinden. Ze zochten een plaats „om te legghen eene nieuwe sluuse door den dune”.

Volgens een bijgevoegde nota in de rekening 1648-49, f° 34vo, vergaderden de grootgelanden van Eiesluis op 20 augustus 1649 met afgevaardigden van het Vrije, om te spreken over de onderhandelingen met de Blankenbergse Watering. Deze weigerde „te verleenen volle suatie vande wateren”, en wilde die „limiteren met eene retenue ende speye”. Eiesluis kon zulk akkoord niet aanvaarden. Men besloot „te procedereen tot het delven ende verdiepen vande meest dienstelicke ende noodelicke plaetsen”.

Daarop leenden de sluismeesters 3.413 pd. 12 sch. gr. Deze som was onontbeerlijk voor het „verbreeden vanden langhen smallen waterganck”; men moest ook hout kopen voor het onderhoud van de sluis en voor de bouw van nieuwe bruggen. Het graven van de genoemde waterloop werd op 14 september 1649 bij Jan Lucx aanbesteed. Men omschreef het werk als volgt: de aannemers moeten „alvooren delfven van boven eerst de breedte vanden waterganck tot anden ouden gront, om dat men altyts desen wynter soude connen suweren”, de volgende zomer „vleinden hun bestedynghe uuyt den

gront”.

Het werk werd in 18 sekties verdeeld. Joos Degheest verklaarde zich akkoord om, „vande brugghe genaempt Boudyn Meytins sluus te delfven, van onder den oppercant vande deckplancke vande selve brugghe, diepe elf voeten ende alf, in den bodem breet twintich voeten, dosserende van weder syden van yder voet hooghde een voet”, 195 R langs de zuidzijde van de Evendijk westwaarts, tegen 13 sch. 4 gr. per roede. Sektie 2 was 237 R lang, moest even diep en breed zijn, en kostte 11 sch. 6 gr. per R; nr 3 : 154 R, „inden bodem 18 voeten”, 15 sch. gr.; nr 4 : 139 R, 15 sch. gr.; nr 5 : 111 R, 13 voet, 13 sch. 4 gr.

Laurens Vandevoorde aanvaardde een deel van sektie 6, nl. een bocht tussen Lissewege en Uitkerke afsnijden, „recht westwaert uuyt den nieuwen vasten gront gedolven, ter causen dat den waterganck aldaer te groote keer nam¹⁸⁸, ende dat tot beter suwatie vande wateren”; lengte 30 R x 35 sch. gr., de rest van nr 6 bedroeg 199 R. Sektie 7 : 193 1/2 R x 10 sch. gr.; nr 8 : deel A, 12 voet breed onderaan, 118 R x 10 sch. 6 gr.; deel B, 10 voet, 199 R x 8 sch. 10 gr.; sektie 9 liep tot de Grote Tooksheule in de Dulleweg te Uitkerke, 9 voet, 133 1/2 R x 10 sch. gr. Van het genoemde punt tot de Boudin Meitin Sluis bedroeg de afstand 1709 R.

Het 10de deel, 209 1/2 R x 11 sch. gr.; vertrok bij de „hoxheule brugghe”, 6 1/2 voet „diepe beneden den oppercant vande deckplancke vande selve brugghe”. Sektie 11, 185 R x 10 sch. 9 gr.; nr 12, 108 R x 9 sch. gr.; nr 13, deel A, 181 R x 10 sch. gr.; deel B, 225 R x 11 sch. 6 gr. Sektie 14, 7 voet breed onderaan, 9 1/2 voet diep „onder den oppercant vande deckplancke van de brugghe van Cleyhem”, 211 R x 6 sch. gr.

Sektie 15, 6 voet breed onderaan, 244 1/2

R x 6 sch. gr.; nr 16 : 183 R x 6 sch. gr.; nr 17 : 420 R tot de Dulleweg bij de Zeven Pijpen te Sint-Pieters; het 18ste deel liep langs de westzijde van de Dulleweg, de Groene Weg C en de Poelweg B, zuidwaarts; het zuid-einde van de Lange Smalle Watergang draait ten zuidoosten van het Hof ten Poele westwaarts tot aan de Groene Dijk¹⁸⁹. De lengte van de Grote Tooksheule tot het uiterste zuidoende beliep 2.917 R.

De Lange Smalle Watergang was, van de Groene Dijk te St.-Pieters tot de Boudin Meitins Sluis, in het totaal 4.626 R, d.i. 17.760 m lang. Over de gehele lengte werd een strookje grond weggegraven, om de waterloop te kunnen verbreden. Jan Roelof mat en prees de verloren stukjes. Bijgevoegde nota's in de omleloper van Eiesluis geven aan hoeveel roeden iedere aanpalende eigenaar verloren heeft.

Eiesluis betaalde verder de jaarlijkse bijdrage van 50 pd. gr. aan de Blankenbergse Watering. Toch bestond er een gespannen toestand : de berijder van Zuienkerke deed „openen de buusen inden dyck van Blanckeberghe ligghende, by ordene vant collegie” (d.i. het schepenkollege van het Vrije); Anthonis Hugebaert, officier van Zuienkerke, waakte opdat „de buusen by die van Blanckeberghe niet en souden ghestopt gheweest hebben”. In de zomer van 1649 lieten de sluismeesters enkele aders in de streek tussen Lissewege en Uitkerke hergraven.

K. Deprince leverde voor 240 pd. gr. timmerhout, A. Schockaert voor 32 pd. 5 sch. gr., W. Rombout voor 30 pd. 17 sch. gr., en Jakob Feytins voor 52 pd. 8 sch. gr. J. van Hemschote bracht 20 voer hout van Brugge naar de Eiesluis, 13 sch. 4 gr. per voer, en 12 voer van Lissewege naar de sluus, 7 sch. 6 gr. per voer. Dit laatste hout was door de schippers Jan Lare, Joos Lucas en Joos Maertens „van Brug-

ghe tot Lisseweghe" gebracht. G. Delay smeedde voor 42 pd. 4 sch. gr. ijzerwerk.

Ondertussen werd het sluisgebouw gereed gemaakt voor het werk van de timmerlieden: 49 pd. 3 sch. gr. voor het „uuythoosen vande waele vande sluuse, ende het drooghe houden vande koker vande sluuse"; 80 pd. 14 sch. gr. om „het sant uuyt de koker ende wale vande sluuse te cruwen". Het waterschap kocht een aantal 'cruwaghens' en 'ooscupen' voor de bovenstaande karweien. Het betaalde 104 pd. 6 sch. gr. aan W. Rombout, die de sluis herstelde, en nieuwe bruggen over de Lange Smalle Watergang timmerde¹⁹⁰.

Op de vergadering van 21 april 1650 was beslist „dat de sluismeesters de coker vande sluyse souden verlanghen". Het waterschap leende in mei 3.603 pd. 16 sch. gr. om de volgende zaken te kunnen betalen: „t verlanghen vande koker vande sluuse, het verstellen vande zeedueren", en het vergoeden van de 8 G 102 R, d.i. 3 ha 65 a, die waren „ofgedolven int verbreden ende verdiepen vanden langhen smallen waterganck ten jaere 1650".

Ziehier de sluisruiming: 9 mei, 2, 10 en 13 augustus, 19 en 22 september, 4 en 21 oktober, 7 november, 8 en 13 december 1650; 11 april 1651. De sluismeesters kochten hout om de sluis koker te verlengen en nieuwe bruggen te bouwen: W. Rombout 182 pd. 17 sch. gr., A. Schockaert 23 pd. gr., K. Deprince 129 pd. 9 sch. gr. „Jan Lare schipper tot Lisseweghe" voerde „diversche schepen met hout" van Brugge naar Lissewege, de weduwe J. van Hemschote bracht 36 voer naar de sluis; 1 pd. gr. per voer. G. Delay leverde 23 pd. gr. ijzerwerk.

In juni 1650 zetten de sluismeesters een aantal mannen in, „die clitte ende sandt gevoert hebben tot maken vanden dyck, die geleyt is geweest op het stranghe voor de crebbynghe

vande sluuse, tot bewaeren dat het zeewaeter inde koker vande sluuse niet en soude gecommen hebben". Dezelfde personen voerden, vanaf 14 juni tot het einde van het werk, „clitte om te stampen tusschen de plancken boven ende onder de selve koker, om dat het zandt inde zelve koker niet commen en soude". De groep verdiende samen 108 pd. 18 sch. gr.

Adriaan Roelof verschaftte „zeylen die gespreet syn opden zantdyck op het vloemaert, om dat het zeewater den dyck niet wech spoelen en soude", 6 pd. gr.; K. Wilsoet 4 zeilen, 6 pd. 16 sch. gr. „Symoen van Haelst, smidt tot Heyst", herstelde „bruwetten om den zantdyck te maken op het stranghe voor de sluuse tot verlanghen van de koker". K. Neels leverde 12 'pipegaelen'. Michiel Decodt maakte „eene pompe om het water te pompen uuyt de wale vande sluuse". P. Dedriegher zorgde voor „het hoosen van het water uuyt de wale vande sluuse tot drooghe houden", 9 pd. gr.

Na de voorbereidende werken kwam W. Rombout aan de beurt om enkele gebinten bij te plaatsen. We weten echter niet naar welke zijde de sluis koker verlengd werd. De mannen van W. Rombout verrichtten ook een paar karweien onder de sluis, „twelck groote perickelen syn geweest daer inne te wercken". Het gehele werk kostte 41 pd. 13 sch. gr.

Nadat de koker verlengd was, lieten de sluismeesters alle zijgrachten van de West-Ede afstoppen. Op die manier hoopten ze meer opperwater te verzamelen, om de sluis beter te kunnen doorspoelen. P. Maertens en zijn mannen verdienden 10 pd. gr. „int ofdycken vande Groote Ede, beghinnende vande Boomeysche Sluuse, alsoo vervolghende lancx de selve Ede, daer het van noode was, om alsoo te houden het water int nieuw ghedelf, om dat de sluuse te min soude vervlieghe vanden zande, ende om datter oock gheen water en soude vallen

inde Oudemaers Poldere, om alsoo aldaer de leeghe landen drooghe te houden"¹⁹¹.

In het rekenjaar 1651-52 vond men weer keien in de buurt van de sluismond. P. Maertens verrichtte de volgende twee karweien : het „weeren van eenighe keyen uuyt de crebbyn-ghe buytten dune tot beter suwasye vanden water"; het „weeren vande keyen die gevallen waeren voor de nieuwe sluisdeuren". Verder werd de kribbing uitgegraven op 27 mei, 6 en 20 november, en 8 december 1651, 18 januari, 29 februari en 18 maart 1652. Andere werkjes waren : het „legghen van diversche dammen voor de sluuse tot ophouden van het water"; „het uuytsteken van halm by het hasemgadit vande sluuse tot vervliegghen vanden sande tot ontlasten vande sluuse".

Het sluisgebouw eiste weinig herstel. Het waterschap besteedde veel aandacht aan het afwateringsnet. Men ruimde enkele dammen uit „den waterganck van Swanckendamme tot navigatie van de schepen". J. van Hemschote dolf 227 R, en Jan Provoost 107 R in de Panneader te Heist; 1 sch. gr. x R. In de zidelinge rond de Riet werden enkele grachten afgedamd, „tot ophouden dat het water vanden Riet niet vallen en soude inde prochie van Uuytkercke". Die dammen werden bewaakt¹⁹².

20. De Eiesluis verdwijnt in 1657

Het verslag van de algemene vergadering van 2 januari 1652 werd achteraan de rekening 1648-49 ingevoegd. De gelanden stelden vast : na het besluit van 20 augustus 1649 heeft men „ghedaen delfven ende verdypen de gheleeden, omme te beter te doen suweren de waters vande landen vande prochien van Uuytkercke, Suwenkercke ende omliggende ghewesten"; toch blijft deze streek 'ghinundeert'.

Tengevolge van de herhaalde klachten van

de getroffen eigenaars en pachters, trachtte men van de Blankenbergse Watering te bekomen dat het overtollig water door de Blankenbergse Dijk mocht afvloeien, „ofte door het openen vande oude sluyse van Blanckeberghe"¹⁹³, ofte met legghen van eene nieuwe sluyse aende oostsyde van het fort van Blanckeberghe".

Tenslotte besloten de gelanden aan de Blankenbergse Watering te vragen „dat zoude verbroedt ende verdiept moghen worden de Noordhee", op voorwaarde dat Eiesluis „eene redelicke contributie ende jaerlixsche prestatie tot onderhoudt vande sluyse" zou betalen. Op die manier zouden de gezamenlijke gelanden „ontgaen de groote oncosten, die dese waeterynghe jaerlix moet supporteren, int ontsteken vande sluuse ende het onderhoudt van dyere"¹⁹⁴.

Op 29 maart en 11 april 1652 hielpen verscheidene personen bij „het weeren vande keyen van voor de zeeduere vande sluuse, doen die noch was loopende", 14 pd. 2 sch. gr.; bij „het wechvoeren vande keyen, die voor de zeeduere vande sluuse gheweest waren", 3 pd. 7 sch. gr. De sluis was 'ervloghen' op 29 april 1652 en 22 maart 1653. Filip Roose verrichtte voor 20 pd. 13 sch. gr. „het weeren van eenen hooghen duyn gewassen opde koker vande sluuse"; hij leverde „pipegalen ende plancken, ter causen van het suveren vande waele vande sluuse".

In de zomer van 1652 lieten de sluismeester de Polderwatergang hergraven. De aanbesteding gebeurde op 3 september. Het werk liep van de Oudengemse Sluis te Uitkerke tot de Boudin Meitins Sluis, en was in 10 sekties verdeeld. We vernemen niet de lengte van sektie 8, omdat die niet moest gedolven worden. De overige 9 sekties waren samen 1.335 R, d.i. 5.125 m lang. De ader moest bovenaan gemiddeld 15 voet breed zijn. Andere delvers ruimden een ader ten zuiden van de kerk van Heist en de rest van de Polderader¹⁹⁵.

De sluisruiming in 1653-54: 20 en 23 april, 29 september, 28 november, 11 december 1653, 10 en 26 januari, 1 februari en 11 maart 1654. Daarbij kwam „het suveren vande waele vande sluuse” door P. Dedriegher, 48 pd. 8 sch. gr. W. Rombout leverde voor 21 1/2 pd. gr. hout, „Jan Tollens, smidt tot Lisseweghe”, wat ijzerwerk.

Nog steeds werden de bijzonderste waterlopen gereit. Sedert het graafwerk van 1650 noemt de ontvanger de Lange Smalle Watergang meer en meer „het groot geleet”. In de winter 1653-54 weerden de sluismeesters het overtollig water dat uit de watering Reigaarsvliet toestroomde. Ze controleerden „het ophouden vande wateren, commende van Reygarsvliet naer de sluuse van Heyst lanx de Kyfadere, ende vande oostsyde vanden Zomerwech”. Ze namen even de mogelijkheid onder ogen om naar de Zwarte Sluis bij het St.-Frederikfort¹⁹⁶ af te wateren: timmerman Laureins Schockaert werd tweemaal gestuurd om „de sluuse van sint Frederyck” te schouwen¹⁹⁷.

De ontvanger noteerde in 1654-55 de volgende sluisruiming: 30 november 1654, 28 januari, 13 en 25 februari, 5 en 18 maart 1655. J. van Hemschote leverde 13 „deylen tot neghen stuyvers elck om te maecken een caeye op de suudtsyde vande sluuse”. Op 15 september 1654 werden twee werken aanbesteed: 1. J. van Hemschote, „het uuythoosen alle het water uuyt den wal vande sluuse, het uuytcruwen van het sandt, dat ghevallen was inde koker vande sluuse ende inden selven wal”, 28 pd. 10 sch. gr.; 2. Andries Declercq, „het weiren van het zandt dat ghevallen was opde koker vande selve sluuse tot verlichten vande sluuse”.

De watering Eiesluis scheen vast besloten te zijn haar overtollig water, doorheen de watering Reigaarsvliet, naar een of andere bestaande sluis te richten. Op 24 november 1654 bespra-

ken de grootgelanden het plan om te „suveren de wateren van dese waterynghe door de landen van de waterynghe van Grootd Reyarsvliedt, ende alsoo naer de sluuse liggende west by het fort ghenaept sta. Isabella”¹⁹⁸.

In onze studie 'Knokke en het Zwin' hebben we de sluis van het Izabellafort verkeerd gesitueerd. We waren misleid door J. Horenbault die de bedoelde sluis precies in het midden van het fort tekende. Er heeft dus geen Izabellasluis B bestaan. De Izabellasluis A stond op de westzijde van het fort, tussen de hoofdwal en de contrescarp. Deze sluis en het fort werden in 1622 door het Landsbestuur gebouwd. Zoals we verder zullen zien, heeft de watering Eiesluis deze „steene sluuse” in 1660 gekocht¹⁹⁹.

De rekening 1655-56 meldt de volgende sluisruiming: 22 en 28 november, 27 december 1655, 17 februari en 14 april 1656. De sluismeesters en O. van Marissien zochten verder „de bequaemste middelen omme ten minsten interesse de wateren van dese wateringhe te leeden door de waterynghe van Grootreygarsvliet”. Dit betekent o.a. dat ze met het Vrije onderhandelden, om te mogen een nieuwe sluisvliet graven doorheen de watering Reigaarsvliet, en met het Landsbestuur om door de Izabellasluis te mogen afwateren.

Eiesluis kreeg de toelating om de zozeer gewenste watergang te graven. De vergadering van 5 augustus 1655 besloot „het begonnen delven van een nieuwe sluisvliet, begonnende vande Boomheyssche sluuse liggende inden Evendyck, west vanden dorpe van Heyst, suutwest iegens over de sluuse, streckende vandaer oostwaert naer de sluuse van syne Majesteyt, liggende west by het fort Ste Isabelle, als de selve sluisvliet sal gheel volmact wesen den somer 1600 sessenvichtich”. Alle kosten van dit werk zouden in een afzonderlijke rekening

geboekt worden²⁰⁰.

Op 18 april 1656 hielpen verscheidene personen bij het „uutdelfven vande crebbynghen buyten den duyne tot ontsteken vande sluyse”, 21 pd. 5 sch. gr. Daarna was de sluis 'vervloghen' op 25 april en 15 mei 1656. Ondertussen vorderde het graven van de nieuwe sluisvliet. Deze loopt van de Boudin Meitin Sluis pijlrecht zuidoostwaarts door het 35ste, 34ste, 32ste en 31ste Eie tot de Kijfader. Nota's in de omme- loper van 1670 geven aan hoeveel grond uit ieder perceel weggegraven werd. De Walleblik A verloor 124 R, en het perceel ernaast 140 R. De Heistse Heerweg werd afgesneden²⁰¹. De del- vers hebben de Kijfader over een lengte van 600 m verbreed en rechtgetrokken. Ze lieten twee bochten van de ader vervallen. Verder nam men de bedding van de Markvliet en van de Knokse Watergang²⁰².

Het nieuwe afvoerkanaal is in 1657 klaar ge- komen. Het waterschap verloor 6 G 66 R „indt delfven vanden nieuwen sluisvliedt ten voor- gaenden jaere 1600 zessenvichtich”. In het grondgebied van Reigaarsvliet werd 11 G 2 1/2 R grond weggegraven. In de zomer van 1657 begon de watering Eiesluis haar over- tollig water te lozen langs de Izabellasluis. De Eiesluis, die vier eeuwen ongeveer 10.000 G grond van de parochies St.-Pieters, Zuienkerke, Uitkerke, Lissewege en Heist ontwaterd had, werd definitief buiten gebruik gesteld.

Ook de taak van sluiswachter P. Maertens liep ten einde. Hij behield echter zijn jaarlijkse wedde, die ondertussen tot 7 pd. gr. gestegen was, en nog twee voordelen, nl. het kosteloos gebruik 1. van het 2de rek van de zeedijk „in recompense vanden toezicht ande sluyse, ende alsoo de sluyse is verlaeten met het delfven van een nieuwe sluisvliedt”, 2. van het perceel grond waarop het Sluishuis stond: „de wae- terynghe heeft liggende een ghemet landts int

vergaederen vande Grootte Heede ende de sluy- se, synde het eynde van het 22e beghin”.

Betreffende „de oncosten ghedooght van het ontsteken van de sluyse, soo es de zelve ver- laeten ende te niete ghedaen met het maecken van een nieuwe sluisvliedt, streckende door den rauwen lande naer de sluyse liggende west by het fort van sincte Isabella, soo dat alhier gheen meer ontstekynghen en werden ghe- brocht”.

De gelanden hadden op Pasen 1657 beslo- ten het verlaten sluisgebouw van de hand te doen. „De oude sluyse liggende door den duyne west vanden dorpe van Heyst” werd op 7 juni 1657 aan de meestbiedende verkocht. K. Deprince die zoveel hout geleverd had om de Eiesluis te herstellen, en W. Rombout die zoveel werk verricht had om de sluis in stand te houden, kochten samen het houten bouw- werk voor 125 pd. gr. Ze lieten dadelijk al het bruikbare houtwerk uitbreken.

Dit was dan het roemloos einde van een sluis waarin jaar na jaar honderden ambachts- lieden, handwerkers en boeren, in de koude en in het slijk, bij storm en regen, gezwoegd had- den om de afwatering van hun velden en van hun woonplaatsen veilig te stellen. De rekening rept met geen woord over het Sluishuis. Dit was waarschijnlijk in de verkoop begrepen²⁰³.

21. De watering Eiesluis koopt de Izabellasluis

„De visscherie vande nieuwe ghedolfven sluis- vliet” werd in 1658 verpacht. Maar in het eerste jaar ontving het waterschap geen pachtgeld, „alsoo de soucte is ghecomen inde selve vaert, soo is alle de visch daerdoor bedorfven”. On- dertussen ontstond een betwisting met „de fiscalen vanden raede van Vlaendren, raekende de proprieteyt vande sluyse liggende west by het groot fort; was besloten het selve te doen

consulteren"²⁰⁴.

Op 12 augustus 1660 besloten de gelanden van Eiesluis 4.127 pd. gr. te lenen om van de Financiën de Izabellasluis te kunnen afkopen: „betaellen van de sluyse liggende west by het groote fort ghenaeamt sincte Isabelle, waer door de waeteren van dese waeterynghe eeuwelick ende liberlick moghen suveren". De 16.000 gulden, d.i. 2.666 pd. 13 sch. 4 gr., geëist voor de koop van „de steene sluyse", werden voldaan aan „syne Majesteyts finantien te Brussel"²⁰⁵.

De watering Eiesluis hield verder de afwatering door de Blankenbergse Dijk in het oog. Dank zij een nieuw akkoord met de Blankenbergse Watering kon de afwatering van de Riet verbeterd worden. N. van Herzele leverde „diversche buusen om te legghen door den Blanckeberghschen dyck ende daer ontrent tot suveren vande wateren vanden Riet". Vanaf Pasen 1662 voldeed Eiesluis aan de Blankenbergse Watering weerom „de recognitie vande suwatie vande wateren vanden Riedt met een buyse van eenen voet viercant liggende door de Blanckeberghschen dyck noordt by Sinct Jans kercke", nl. 8 gr. per R.

Een van de voorwaarden was echter „het afdycken vande landen van den Riedt". De bedoelde zidelinge werd op 21 augustus 1662 aanbesteed. Het afgedijkte gewest omvatte toen 663 G 58 R. Voortaan reitte Eiesluis jaarlijks „de adere inden Riedt", en „de adere begonende van Sinct Jans kercke tot inde vaert van Blanckeberghe"²⁰⁶.

Blijkbaar funktioneerden omstreeks 1680 de twee buizen niet, die Zuienkerke hielpen ontwateren, omdat er moeilijkheden met de Blankenbergse Watering ontstaan waren. Eiesluis trachtte langs het Vrije om de mogelijkheid tot afwateren te krijgen „met het legghen van twee buysen door den Blanckenberschen dycq"²⁰⁷. Door de tussenkomst van het Vrije

kon Eiesluis, mits een jaarlijkse vergoeding van 33 pd. 6 sch. 8 gr., een buis te Zuienkerke en een te St.-Pieters plaatsen. Daarop spande de Blankenbergse Watering een proces in. Ondertussen betaalde Eiesluis de jaarlijkse vergoeding voor de sluis „by St. Jans kercke"²⁰⁸.

Op Pasen 1686 bespraken de gelanden het proces „ter causen vande suatie vande wateren vande leeghe landen van Eyensluys op de prochie van Zuywenkercke ende daer ontrent, die soude ghebueren door eenighe buysen te legghen over het Blauwhuys ende Cleyhem"²⁰⁹. De Blankenbergse Watering, die erin geslaagd was de bedoelde twee buizen te doen weren, eiste een jaarlijkse vergoeding van 50 pd. gr., indien Eiesluis die zou terugplaatsen.

De sluismeesters stelden voor het proces tegen de Blankenbergse Watering te laten vallen, en de bedoelde twee buizen niet te plaatsen. Met het gespaarde geld zou men liever „delfven de sluysvliet" om de 500-600 G grond in de buurt van Zuienkerke beter te ontwateren²¹⁰. In 1687 gaf men het proces op. Daarop schreven de prelaat van St.-Andriesabdij en andere grootgelanden dat, hoewel ze een behoorlijk watergeschoot betaalden, hun velden met wintervruchten in de winter meestal onder water stonden, en bijgevolg minder pachtgeld oprachten. Ze vroegen een betere ontwatering, door „het delfven van eenighe graghten, ryolen, sweenen, etca"²¹¹.

Anderzijds vloeiden de 663 G 58 R van de Riet nog steeds, bij de kerk van St.-Jan-op-de-Dijk, door de Blankenbergse Dijk af naar de sluis van de Blankenbergse Watering, en betaalde de ontvanger van Eiesluis stipt de overeengekomen 8 gr. per gemet. Op de bewuste plaats lag blijkbaar een dubbele houten buis. Immers Gillis Pauwels verrichtte in 1690 „t legghen van twee nieuwe buysen by St. Jans kercke door den Blanckenberghschen dyck"²¹².

Aan de uitwatering langs de Izabellasluis is een voortijdig einde gekomen door het feit dat de Nederlanders, om militaire doeleinden, in juni 1704 de genoemde sluis vernield hebben²¹³. De sluismeesters van Eiesluis zochten onmiddellijk naar een uitweg voor het overtollig water van de komende wintermaanden. In september 1704 reden schepenen van het Vrije „naer den dyck ende stadt van Blanckenberghe... tot nemen veue de lieu, op de requeste aen de Majesteyt ghepresenteert by die van Eyensluys, causa 't legghen 2 buysen door den selven dyck”²¹⁴.

De rekening Eiesluis 1704-05 bevat, o.a. de rubriek „betaelynghe ghedaen ter causen van het legghen van drye buysen door den Blanckenberschen dyck tot het sueren de waeteren deser waterynghe”. Jan Seghers leverde het hout en timmerde de buizen, 133 pd. gr.; Pieter Millecamp leverde voor 5 pd. gr. nagels; Karel Barremaecker verrichtte „het opdelven vanden Blanckenberschen dyck”, 9 pd. gr.; Izaak Anthonis hield toezicht op de geplaatste buizen²¹⁵.

Het leggen van de bewuste buizen betekende een voorlopige oplossing, die was afgedwongen door het schepenkollege van het Brugse Vrije. Na enige tijd wenste de Blankenbergse Watering deze toestand te doen beëindigen en, aanzien de sluismeesters geen voldoening kregen, vernielden ze de genoemde buizen, die „gheleyt syn gheworden, soo boven het Blauw Huys, als immediatlycke wat hoogher, boven de prochie van Suwenkercke, welcke buysen op den 18e meye 1711 die vande voornoemde waterynghe van Blanckenberghe, met een ghenoughsaem ghewelt hebben doen destrueren”.

Daarna vergaderden de gelanden van Eiesluis om het nijpend probleem van de afwatering te bespreken. Enerzijds zouden ze trachten een akkoord met Reigaarsvliet te bereiken „tot het legghen een buyse aen het fort van Isabelle, elck

tot dhelft, tot het suweeren de wateren van dese waterynghe, te weten Heyst-Cnocke”. Anderzijds zochten ze op 17 juli 1711 steun bij het Vrije. Het schepenkollege stond voorlopig toe „het erlegghen der buysen”. J. Seghers verrichtte dit werk²¹⁶.

Omwille van het protest van de Blankenbergse Watering reden afgevaardigden van de betrokken twee waterschappen en van het Vrije, „van Blanckenberghe tot Houttave, ende van daer tot de aude sluyse van Blanckenberghe”²¹⁷. Daarna kwamen de standpunten stilaan dichter bij elkaar, zodat men in 1715 een akkoord bereikte. Feitelijk werd de toestand hersteld, zoals die bestond omstreeks 1680, d.w.z. dat Eiesluis opnieuw langs vier openingen door de Blankenbergse Dijk mocht afwateren²¹⁸.

1 STP, p. 36.

2 ASB, Reg. 24, Charter nr 1180.

3 De term paddekin is ons onbekend.

4 Verwijs-Verdam, VII, 1635, spange, metalen ring of haak om iets te hechten of de sluiten.

5 De term 'verse' deur bedoelt een sluisdeur aan de landzijde; een 'zoute' deur stond aan de zeezijde.

6 Rek. Eie 1345-46, rol.

7 Een ademgat of mangat is een opening, b.v. bovenaan een riool. Langs het ademgat konden de werklieden in de sluis afdalen.

8 Verwijs-Verdam, VIII, 10, talie, latijn talea, verbinding-balk.

9 Verwijs-Verdam, I, 1415, bracoen, frans bracon, balk; IX, 1468, vurn, van vurenhout, d.i. pijnboomhout; bart, berd, bord betekent plank.

10 Verwijs-Verdam, VII, 1936, stansoen, oudfrans estançon, steunpaal, stut.

11 Verwijs-Verdam, II, 1128, gehang of gang, deurengsel, scharnier.

12 Het feest van St.-Jan de Doper valt op 24 juni.

13 Rek. Eie 1357-58, rol.

14 Rek. Eie 1359-60, rol.

15 A. Viaene, Namen van ingevoerd timmerhout in Middelnederlandse teksten, Biekerf, 65ste jaar (1964), nr 3, p. 79-84, vermeldt balken van Chimay, en balken van het Wilde Water; dit laatste is waarschijnlijk de rivier Eau Noire in de buurt van Chimay.

16 Verwijs-Verdam, I, 591, koord vervaardigd uit boombast.

17 Het waterschap kocht af en toe repen voor het windas en voor het heiblok.

18 Verwijs-Verdam, VI, 14, kan de precieze betekenis van deze term niet bepalen. Hij verwijst naar Gilliodts, Inv. Arch. Brugge, die uit de Brugse stadsrekeningen de volgende uitdrukkingen aanhaalt: „t payment van VII uitdraghende balken”; „uitdraghende balken in payement”. We menen uit de bovenstaande teksten, en uit citaten, die we in verdere paragrafen aanhalen, te mogen besluiten dat de term 'payment' een rekenmaat inzake balken aanduidde.

19 Een tienvoethout was een plank met 10 voet lengte. De term middelhout bedoelt waarschijnlijk middenstijl.

20 Roet is dierenvet. Een pookpot diende allicht om smeerstoffen op te warmen. Men gebruikte veenmos om de retten tussen het houtwerk te stoppen. 'Huwele' bedoelt misschien spleten.

21 Rek. Eie 1363-64, rol.

22 Winkler Prins Encyclopaedie, tengel, een lat die men spijkert op de naad tussen twee stukken hout, om die stof-, water- of tocht dicht af te sluiten.

23 Verwijs-Verdam, III, 2071, krib, „gevlochten rijswerk waarachter steenen of aarde geworpen wordt om den oever of een dijk te beveiligen”; dergelijke krib beschermde de sluismond aan beide zijden.

24 Verschuereus MW: tuin, omheining van palen door rijsof vlechtwerk verbonden. We vermoeden dat de term knietuin bedoelt: vlechtwerk met kniehoogte.

25 Verwijs-Verdam, Iier, borstwering, leuning.

26 Rek. Eie 1365-66, rol.

27 Verwijs-Verdam, III, 1054, „jok, gestel of geraamte van steunbalken, vooral voor den bouw eener brug”.

28 Verwijs-Verdam, III, 1362, „waarschijnlijk een groote spar of juffer”. Zie ook A. Viaene, a.c. p. 80.

29 Verwijs-Verdam, IV, 609: gelag bij het sluiten van een overeenkomst; vandaar het akkoord zelf.

30 Verwijs-Verdam, VII, 296: uit het Frans échantillon, vorm, model.

31 Vitse is wikke, een plant die dient als veevoeder. Zie STP, p. 152, over 'cruut' als graangewas.

32 Rek. Eie 1366-67, rol.

33 Rek. Eie 1367-68, rol.

34 Gleï is gedorsen stro.

35 Rek. Eie 1368-69, rol.

36 Het leengoed Wulfsberge bevindt zich 900 m ten westen van Zwankendamme.

37 Reit is de plantengroei die op het water drijft; reiten is die begroeiing met haken op de oever trekken.

38 Rek. Eie 1372-73, rol.

39 Een houtmaat.

40 Hoofsheid is hoffelijkheid; „in hovescheden” betekent: als gunst, als drinkgeld.

41 Met houten pinnen vastmaken.

42 Rek. Eie 1374-75, rol.

43 Rek. Eie 1375-76, rol.

44 Zie KZ, p. 35 en kaart nr 5.

45 Rek. Eie 1376-77, rol.

46 Verwijs-Verdam, IV, 1978, mossen, met mos stoppen, kalfaten. Pekken is met pek instrijken.

47 Verwijs-Verdam, VI, 941, rachter, „benaming van een paal, balk, ligger, of ook spar”.

48 Rek. Eie 1378-79, rol.

49 ABB, Reeks A, Doos 37 B, Rek. Eie 1384-85, rol.

50 Verwijs-Verdam, VII, 1311, slove, een balk die boven een deur geplaatst wordt; vb. „een hout, ende es een slove, boven de voors. deurstyle”. Verschuereus MW, sloof, dekbalk op paalwerk.

51 Dragen = trekken, hier doorstromen.

52 ABB, Reeks A, Doos 37 B, Rek. Eie 1387-88, rol.

53 Verwijs-Verdam, IX, 2744, woelen, binden, vastsnieren.

54 Pieter Dankaert, f. Jan, wordt herhaaldelijk vermeld in de rekeningen van de stad Brugge, periode 1390-1410.

55 De Bo, 199, bulstring of bulsterhout: „de dwarshouten die de planken van eene stellige ondersteunen”.

56 Zie Uitkerke, p. 41-42: de Riet.

57 ABB, Reeks A, Doos 37 B, Rek. Eie 1389-90, rol.

58 Rek. Eie 1396-97, f° 1vo - 14vo.

59 Verwijs-Verdam, VII, 355, vermoedt „nagels met scherpe punt”.

60 Verwijs-Verdam, VI, 23 „plaats waar paling gevischt wordt; het zetten of uitzetten van palingfuiken”.

61 Rek. Eie 1397-98, fo 1ro - 10vo.

62 Zie hst. 6. par. 1.

63 Wesel is een stad aan de Rijn, ten noorden van Keulen.

64 Deze term is ons onbekend.

65 Rek. Eie 1398-99, fo 3ro - 4vo.

66 Vlassen werk is een hoeveelheid uitgeplozen vlasvezels.

67 Rek. Eie 1398-99, fo 5ro - 6ro.

68 De justitie van Blankenberge was de Galg, die bij de oostgrens stond (Uitkerke, p. 106). In het woord 'ondermaerct' steekt de term mark, d.i. vloedgrens (Zie KZ, p. 401).

69 Rek. Eie 1398-99, fo 6ro en vlg.

70 Verwijs-Verdam verwijst naar Kiliaan, die aan 'proppe' ook de betekenis steun, stut geeft.

71 Rek. Eie 1398-99, fo 1vo - 2vo.

72 SBR 1398-99, fo 83ro.

73 KOO, SJH, A 10, Verzoekschrift van Eiesluis aan de Kanselier (1405).

74 Zie hst. 1, par. 8: de Graafjansdijk.

75 SBR 1432-33, fo 71ro.

76 Verwijs-Verdam, IX, 2890, wuwe, wouw, kuikendief; wouwstaart of zwaluwstaart, een term in de bouwkunst.

77 De Bo, 610, mensel, „beslagring, metalen band aan 't einde van eenen stok”.

78 De term dag betekent, o.a. de breedte van een opening. Zie KZ, p. 112.

79 De Bo, 336, gording, „lang stuk hout dienende om andere stukken te verbinden”.

80 Een sliet is een afsluiting, die bestaat uit op en neer schuivende planken tussen twee van gleuven voorziene palen. Zie STP, p. 297.

81 Verschuereus MW, messing, uitstekend gedeelte van de kant van een plank, sluitend in de groef van een andere plank.

82 Verwijs-Verdam, III, 1891, korbeel, „ingekepte balk ter ondersteuning van een anderen balk”.

83 Gilliodts, Arch. Inv. Stad Brugge, Glossarium 641: een tang is een stuk hout, dat schuin tegen een timmerwerk gesteld wordt om het te steunen; de tang wordt in de grond gestoken, en is op het uiteinde voorzien van een houten kruis om meer weerstand te kunnen bieden.

84 'Oosters' bedoelt: uit de landen rond de Oostzee; vandaar 'Oosterlingen'.

- 85 H. De Schrijver, De oude landmaten in Vlaanderen, p. 15, verdeelt de Brugse voet in 11 duimen van 2,5 cm. Daarnaast bestond de zeemansduim van 1,4 cm, die diende om de breedte van netmazen te meten (zie hst. 3, par. 16).
- 86 RV 170, Rek. 1434-35, f° 20ro.
- 87 RV 171, Rek. 1435-38, f° 20vo.
- 88 SAB, Farde Eie-Reig, Rek. Eie 1442-43, f° 4vo - 5ro.
- 89 Verwijs-Verdam, VII, 707, vermoedt schouweplank = schipplank. 'Scoude' is immers een nevenvorm van 'scute'.
- 90 Zie Uitkerke, p. 134 : het Rabat van de Riet.
- 91 Verschuereus MW, lis, waterplant met zwaardvormige bladeren en gele bloemen, iris.
- 92 Het Kasteel van Willem van Halewyn, Heer van Uitkerke.
- 93 De term 'schachtlaghe' betekent ongetwijfeld : met een schuine oever.
- 94 Zie de Oudegemse Sluis en het Garengat in Uitkerke, p. 107 en 130, en de Toponimische Kaart.
- 95 Rek. Eie 1442-43, f° 9vo - 15ro.
- 96 De term 'cuere' bedoelt de gekozen beheerders, en de 'meentucht' omvatte de gemeenschappelijke gelanden.
- 97 RV 176, Rek. Eie 1443-44, f° 16vo.
- 98 RV 176, f° 21vo en 24ro.
- 99 RV 182, Rek. Eie 1449-50, f° 22vo.
- 100 RV 186, Rek. 1453-54, f° 22ro en 23ro.
- 101 Verwijs-Verdam, VI, 1374, riescaelde, hout dat niet goed aaneengegroeid is, en dat bij het zagen in splinters valt.
- 102 Verwijs-Verdam, VII, 1312, sluyeren, talmen.
- 103 RV 192, Rek. 1459-60, f° 32ro.
- 104 Zie par. 12, waar blijkt dat de schietplanken vervangen waren door schuifdeuren.
- 105 De Riet bestond uit een deel van Uitkerke en Zuienkerke, en werd door middel van een zidelinge (= dijkje) van de rest van de watering Eiesluis afgezonderd. Uitkerke, p. 41 en 134.
- 106 Uitkerke, p. 45.
- 107 Gauwen is gadeslaan.
- 108 De Bo, 728, peie, poeiweeg, „houten scheidsmuur”.
- 109 Verwijs-Verdam, VII, 1060, sideweec, zijwand.
- 110 Kraken is verzwakken, verminderen.
- 111 Rek. Eie 1573-74, f° 3ro - 7vo.
- 112 Verwijs-Verdam, VII, 258, schaal, o.a. houtkorst. Geschaald betekent dus : zonder korst.
- 113 We weten niet wat een 'trapper' was.
- 114 Deze term is ons niet duidelijk.
- 115 De Bo, 974, werktuig om palen in de grond te slaan, om zware stukken op te hijsen.
- 116 Rek. Eie 1573-74, f° 10ro - 15vo en 24ro.
- 117 Uit dit en verdere citaten menen we te mogen afleiden dat de term 'velt' beduidt het stortbed vóór de monding van de Noordsluis.
- 118 Rek. Eie 1574-75, f° 3vo - 8vo.
- 119 Rek. Eie 1574-75, f° 10ro - 12vo.
- 120 'Hoeykin' is waarschijnlijk hoedekin, hoedvormig voorwerp.
- 121 Verwijs-Verdam, III, 2173, krikgehang, soort scharnier.
- 122 De Bo 851, scheers, „eene dunne, platte, spitstoeloo- pende spie ijzer of koper, die men in eenen drillbout steekt om het uitwijken te beletten; in het frans clavette”.
- 123 Browette, barwette van het Franse brouette = krui- wagen.
- 124 Woordenboek der Nederlandsche taal XII, 3454, poper, mattenbies, scirpus lacustris.
- 125 Rek. Eie 1574-75, f° 13ro - 15vo.
- 126 Rek. Eie 1575-76, f° 5ro - 11vo.
- 127 Zie par. 10.
- 128 Rek. Eie 1575-76, f° 12ro - 17ro.
- 129 Rek. Eie 1575-76, f° 18ro - 20vo.
- 130 Rek. Eie 1575-76, f° 43vo en 28vo.
- 131 Uitkerke, p. 42, en de Toponimische Kaart.
- 132 KZ, p. 234-236.
- 133 SAB, farde Eie-Reig, Rek. Eie 1591-92.
- 134 SAB, Farde Eie-Reig, Rek. Eie 1594-95.
- 135 Rek. Eie 1606-07, f° 5ro - 10vo.
- 136 De jaarwedde van de sluiswachter bedroeg toen nog steeds 1 pd. gr.
- 137 Rek. 1607-08, f° 2ro - 5ro; 11ro - 16vo.
- 138 Rek. Eie 1608-09, f° 2ro - 19vo.
- 139 Rek. Eie 1608-09, f° 15ro en 20ro.
- 140 Rek. Eie 1609-10, f° 6ro - 14vo; 22vo.
- 141 Uitkerke, p. 46.
- 142 Rek. Eie 1611-12, f° 7ro - 15vo.
- 143 Verschuereus MW, zonnewachter, front- of hoofdmuur van een sluis.
- 144 Deze term is ons niet bekend.
- 145 Rek. Eie 1613-14, f° 6vo - 18vo.
- 146 Rek. Eie 1615-16, f° 8ro - 12vo.
- 147 Rek. Eie 1615-16, f° 8ro - 12vo.
- 148 Rek. Eie 1616-17, f° 11ro - 17vo.
- 149 Rek. Eie 1617-18, f° 6ro - 12ro.
- 150 Rek. 1618-19, f° 7ro - 10vo.
- 151 Rek. Eie 1620-21, f° 5vo - 13ro.
- 152 Rek. Eie 1621-22, f° 9ro - 15vo.
- 153 Rek. Eie 1622-23, f° 9ro - 16vo.
- 154 Rek. Eie 1623-24, f° 8vo - 12ro.
- 155 Rek. Eie 1624-25, f° 7ro - 12vo.
- 156 We wijzen erop dat de Blankenbergse Watering toen bezig was met het bouwen van een nieuwe uitwateringspunt, nl. de Blauwe Sluis te Bredene. In 1626 werd de oude sluis te Blankenberge afgeschafte. Het water vloeide voortaan langs de Noord-Ede af. Zie STP, p. 39.
- 157 Rek. Eie 1625-26, f° 6ro - 12ro.
- 158 Rek. Eie 1626-27, f° 6ro - 10ro.
- 159 Rek. Eie 1627-28, f° 4vo - 9vo.
- 160 Rek. Eie 1628-29, f° 5ro - 10vo.
- 161 Rek. Eie 1629-30, f° 4ro.
- 162 Rek. Eie 1630-31, f° 4vo - 9vo.
- 163 Rek. Eie 1631-32, f° 4vo - 9vo.
- 164 Rek. Eie 1632-33, f° 5ro - 9ro.
- 165 Rek. Eie 1633-34, f° 6vo - 17ro.
- 166 Rek. Eie 1634-35, f° 7vo - 13ro.
- 167 Uitkerke, p. 42 en 135; zie de Toponimische kaart.
- 168 Rek. Eie 1634-35, f° 19vo - 23vo.
- 169 Rek. Eie 1634-35, f° 35ro.
- 170 Rek. Eie 1635-36, f° 7ro - 16vo.
- 171 Rek. Eie 1636-37, f° 8ro - 13ro.
- 172 Rek. Eie 1637-38, f° 6vo - 12vo.
- 173 Rek. Eie 1638-39, f° 6vo - 12vo.
- 174 Rek. Eie 1639-40, f° 6vo - 11vo.
- 175 Rek. Eie 1640-41, f° 7vo - 13ro.
- 176 STP, p. 39, 40, 243, 270, en de Toponimische Kaart.
- 177 Rek. Eie 1641-42, f° 6ro - 14vo.

- 178 Rek. Eie 1642-43, f° 6ro - 10vo.
 179 Rek. Eie 1643-44, f° 9ro - 15ro.
 180 Een stuiver = 2 gr.; 20 stuivers = 1 gulden.
 181 Zie het Dulleweggeleet op de Toponimische Kaart van Sin-Pieters.
 182 Rek. Eie 1644-45, f° 8ro-17vo.
 183 Rek. Eie 1645-46, f° 11ro-20vo.
 184 Rek. Eie 1646-47, f° 11vo-19vo.
 185 Rek. Eie 1647-48, f° 12vo-18vo.
 186 Uitkerke, p. 46.
 187 Rek. Eie 1648-49, f° 11vo-15ro en 34ro.
 188 Uitkerke, p. 121, en de Toponimische Kaart.
 189 Zie de Toponimische Kaart van St.-Pieters-op-de-Dijk.
 190 Rek. Eie 1649-50, f° 13ro-25vo; 32ro-45ro.
 191 Rek. Eie 12vo-20ro.
 192 Rek. Eie 1651-52, f° 15ro-25ro.
 193 De oude sluis lag midden in het Fort van Blankenberge. Zie KZ, illustratie nr 4.
 194 Rek. Eie 1648-49, f° 35vo.
 195 Rek. Eie 1652-53, f° 14ro-16vo; 20ro-23vo.
 196 Zie KZ, p. 111.
 197 Rek. Eie 1653-54, f° 9ro-16ro.
 198 Rek. Eie 1654-55, f° 15vo-22ro.
 199 Zie KZ, p. 100, 102 en 383; de illustraties nr 3 en 5.
- 200 Rek. Eie, f° 18vo-21vo en 26ro.
 201 Omm. Heist, f° 74ro.
 202 De verdere loop van de Izabellavaart ziet men op de Toponimische Kaart van Knokke. Rek. Eie 1656-57, f° 14ro-25vo.
 203 Rek. Eie 1657-58, f° 3ro, 12vo-14vo.
 204 Rek. Eie 1658-59, f° 18ro en 50vo.
 205 Rek. Eie 1660-61, f° 17vo en 46ro. Zie KZ, illustratie nr 3.
 206 Rek. Eie 1662-63, f° 27ro, en 29ro en 36ro.
 207 Rek. Eie 1682-83, f° 23ro.
 208 Rek. Eie 1685-86, f° 20ro en 23ro.
 209 Het gaat om de buis bij Lettenburg, even ten noordwesten van de Blauwe Poort (Toponimische Kaart STP) en de buis bij Zuienkerke, even ten noordwesten van Kleihem.
 210 Rek. Eie 1685-86, f° 67vo.
 211 Rek. Eie 1687-88, f° 29vo.
 212 Rek. Eie 1690-91, f° 17ro en 24vo.
 213 KZ, p. 111.
 214 RV 444, Rek. 1703-04, f° 50vo.
 215 Rek. Eie 1704-05, f° 24ro-25ro.
 216 Rek. Eie 1711-12, f° 76vo-77vo.
 217 Rek. Eie 1711-12, f° 40ro.
 218 Zie STP, p. 40, de voorwaarden van het akkoord.